فەلسەفەسازی زۆربڵێی نییە!- بەشی سێهەم.. ئازاد حەمە

دەستپێک:
لە گەڕانەوەدا بۆ ڕەچەڵەکی فەلسەفە لەوە تێدەگەین کردەی فەلسەفەسازی لە خۆتازەکردنەوەی بەردەوام□دایە. ئەم کردەیە نە وڕێنەیە و نە گوتنی بۆش، بەڵکو کردەییەکی بەرپرسیارئامێزە و ویستیشە بۆ دانایی و ئەم ویستەیش لە فۆڕمی ئەڤینداریی بۆ ئەم داناییە خۆی نیشاندەدات، لە کۆتایشدا هەر فەیلەسووفە، کە هاوڕێی داناییە و بگرە تاکە هاو□شیەتی. کردەی ناوبراو بریتینییە لە زۆربڵێییbabble و زۆروێژیی، تەنانەت لە گۆکردنی ئەوەیش، کە لێیحاڵینابین. ئەڵبەتە کردەی فەلسەفەکردن زێدەڕۆییکردن و چەقاوەسۆیش ناگەیەنێت. کردەی فەلسەفەسازی تەنانەت ئەوەیش ناگەیەنێت هەر کەسە و بە ئارەزووی خۆی بێتەگۆکردن. کەوا ب□□ت، فەلسەفەسازی کردەیەکی هەڕەمەکیی نییە، ب□ پێچەوانەوە فەلسەفەسازی کردەیەکی دژوار و ناسانایە و بە ڕێساگەلێکی ڕێڕەوی□وە گرێدراوە. هاوکات فەلسەفەسازی لە زۆروێژیی و چەنەبازیی جیاوازە، لەو شتە جیاوازە دۆشدامان و سەرسوڕمان ناسازێنێت. ئەگەرچی فەلسەفەسازی سەرقاڵبوونە بەوەی جێیباس و جێیباس نییە، لێ فەلسەفەسازی مەرامێکی مەبەستگەریشی لەخۆیڕا حەشارداوە. واتە لە گوتراوی فەلسەفیدا مەبەست و ئامانج پەنهانە.

گوتنی فەلسەفیی گوتنێکی هزرییە

بەپێی ئەوەی کردەی فەلسەفەسازی کردەیەکی زەینی پوختە ئەمە ئەوە دەگەیەنێت، کە هەچ شتێك تێینەگەیشتن دروستبکات ناچێتە خانەی فەلسەفەوە. هەموو گوتنێکیش نەتوانێت خۆی وەك گوتنێکی فەلسەفیی نیشانبدات بە فەلسەفە دانار□ت. بەم شێوەیە، دەشێت بپرسین: گوتنی فەلسەفیی چییە؟ یاخود گوتنی فەلسەفی چ جۆرە گوتنێکە؟ گوتنی فەلسەفیی بریتییە لە گوتنێکی کۆنکرێت(دیاریکراو) و کراوە، وەلی ئەمە ئەوە ناگەیەنێت، گوتنی فەلسەفیی بێ سنور و بێتخوبە. لە هەموو ئەوانە گرنگتر گوتنی فەلسەفیی بریتییە لە گوتنێکی هزریی، لە شیکردنەوەیەکی ئاوەزیانەی ئەو شتانەی د□ب□ن بە بابەتی شیکردنەوەکە.
وێڕای ئەوە،، کردەی فەلسەفەسازی کردەیەکە لە گەڕان بەدوای زانین، گەیشتن بە ڕاستیی، بەو داناییەی، کە پ□و□یستمان□. پ□و□یستمان□،

چونکە نیمانە. وەلی ئەم کردەیە سانا و ساکار نییە، بگرە دژواریشە. ئەم کردەیە خۆی بەوە لە کردەکانی تر جیادەکاتەوە، کە تێڕامانی قوڵ و پوخت دەکات بە بناغە بۆخۆی. هەروەها کردەی فەلسەفەسازی دەیەوێت وەك بیرێکی سەرتاسەری و یەکانگیر خۆی نیشانبدات. گێڕانی فەلسەفە بەدوای زانین گەڕانە بەدوای ڕاستی. بەپێی ئەوەی ڕاستیی هەمیشە ون و نا-ئامادەیە، هەر لەبەرئەوە فەلسەفە پێویستی بەم گەڕانەیە. ئەم گەڕانە گشتی و هەمەلایەن، بەردەوامیشە.

فەلسەفە لەبەرئەوەی گومان دەکات ڕاستیی هەبێت، ئەمە وایلێدەکات لە گەڕان بەدوای ڕاستیدا بەردەوامبێت. ئەم لایەنە لای پۆل ڕیکۆر Paul Ricoeur ئاقارێکی تر وەردەگرێت، ئەمەیش لەسەر ئەو بناغەیەی گەڕان بەدوای ڕاستیی لەنێوان دوو لادایە. لایەك بریتییە لە حالەتێکی کەسیی(شەخسیی) و ئەوەیتر تەماشاکردنە بە بوون. کەوابێت گەڕان بەدوای ڕاستیی گەڕانە بەدوای شتێك تەنها ئەو کەسە دەیکات، کە مافی هەیە ئەو گەڕانە بکات. گەر بوونی ئەم کەسە واتای هەبێت و بەمانا نەبێت ئەوا تەنها ئەم کەسە مافی ئەم پرسیارکردنەی هەیە. ئەمەو بە ڕیکۆر گەڕان بەدوای ڕاستیی واتە گوتنی شتێکی باش بە گشت، بەس ئەم گوتنە تەنها بریتینییە لە گوتنی هەرچ شتێك، کە بشێت بگوترێت. بەهۆی ئەم گوتنەشەوە دەشێت من(هەرچ منێك) ئامادەبێت لە بووندا، واتە گوتنەکە دەبێت بەهۆکاری ئەوەی، کە شوێنم لەناو بووندا هەبێت. ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت، کە ڕیکۆر لەڕێگای گەڕان بەدوای ڕاستیی بەدوای شوێنێك، پەیوەندیی لەتەك، بووندا دەگەڕێت (1). بەئەوەی بەقوەی لەوە بڕوانین، کە ڕیکۆر دەیەوێت پێویستمان بەوە دەبێت هەڵوەستەیەک لەئاست وشەی گەڕاندا بکەین.

فەلسەفەسازی گەڕانە بەدوای ئاسۆ

گەڕان ئاسۆییەکی نوێمان بە دەستبەردەکات. ئەم ئاسۆیەیش ئەو کاتەیە، کە دەیژێین. گشت کاتەکان گەڕانی خۆیان پێویستە، یان هەموو کاتێك ویستی خۆی بە گەڕان هەیە، ئەوبەتە گەڕان بە خوێقانی ئاسۆ. ئەم ئاسۆیە، کە بەرهەمی بەشداری منە(هەرچ منێك) لە جیهاندا شوێنەکیشە بە خەونەکردنەوە. جیهان، کە ئێستای منە چرکەی ئامادەبوونی ئەو منەشە. لەڕووە دەشێت بگوترێت فەلسەفەکردن هەوڵێکە بە نیشتەجێبوون لە جیهاندا و جێخکردنیشە لە ئامادەبوون لەو جیهانە. کەواتە فەلسەفەکردن لە جیهاندا، لەو شوێنەی دەژێین، کۆششە بە پووچەڵکردنی نامۆیی، وەکیتریش مەشقکردنە لەسەر بوون بە بوونەوەرێکی ئامادە و زەفەربەر بەو تەگەرانەی بوونمان لە

شوێنێکدا دەشێوێنن. لەرێشەوە دەگەینە ئەو سەیرکردنەی پرۆسەی گشت فەلسەفەکردنێك هەنگاوێکی نوێیە بۆ تێگەیشتن لە بوونمان، لەو جێگەیەی تیایدا ئامادەین. بەم پێیە ئەو ئاسۆ نوێیەی فەلسەفەکردن هەڵماندەداتە ناویەوە بەجۆرێك لە جیهاندا ئامادەماندەکات، کە لەتەك ئەوەیتردا لە ڕووبەڕووبوونەوە دابین. دیارە ئەوەیتر یەکێکە لەو چەمکانەی فەلسەفەی نوێی ڕۆژئاوا وەك دژە جەمسەری خود بەکاری دەبات، لە لەم دژبەکاربردنە ئێمە بە ڕووخسارێکی تر ئاشنادەکات، بەو کەسەی لە منەوە دوورە. تاکە سەرچاوەیەکی ئەم ئێتیکە ئەو فەنۆمەنۆلۆژیایەیە دەموچاوی خودی خۆ ڕووبەڕووی دەموچاوی ئەوەیتر دەکاتەوە. تەنها لەو ڕووبەڕووبوونەوەیەدا دەموچاوەکان بەریەکتردەکەون. ڕووبەڕووبوونەوەی دەموچاوەکان بە لێڤیناس Levinas ئەوەمان پێدەڵێن، کە تەنها دەموچاویان بە ئەم ڕووبەڕووبوونەوەیە هەیە. لێرە دەموچاو ئامرازە. کەوابێت کاتێک ئێمە فەلسەفەدەکەین هەم لە ناو بوونی خۆماندا جێگیرین و هەم بە بوونی، بە ئامادەبوونی، ئەوەیتر ئاشنادەبین. ئەوەی ئێمەی بەم ئاشنابوونە گەیاند، کەوایلێکردین درك بە ئامادەبوونمان لە جیهاندا بکەین فەلسەفەکردنە، فەلسەفەکردنەکانی فەیلەسووفەکانە، ئەو ئاسۆ تازەیەیە، کە ئێمە لە بوونماندا پێیگەیشتووین. دەشکرێت فەیلەسووفەکان هەڵەبکەن، بەس لە هەڵەکانیانەوە شت فێردەبن، کردنی هەڵەکانیش بۆ زۆرترگەڕانن بەدوای ڕاستیدا. گومانیشیناوێت، جیاوازیی لەنێوان شێوازەکانی بیرکردنەوەی فەلسەفییدا بوونی هەیە، یان شێوازەکانی بیرکردنەوە یەك جۆر نین، لە بەردەوامی فەیلەسووف لە پشکنین بەدوای ڕاستیی سەرجەمی شتەکان دەگەڕێت و فڕێشماندەداتە ناو ئەزموونێك لە تێژیانێکی نوێوە. بۆیە جیاکردنەوەی فەلسەفە لە زۆربڵێیی (چەنەبازی، درێژدادڕیی) جیاکردنەوەی فەلسەفەیە لەو شتەی پێویستناکات، ئەو شتەی نامانگەیەنێت بە هیچ شتێك. پێویستیی ئێمە بە فەلسەفە پێویستییە بە ئەو شتەی هانماندەدات بیربکەینەوە و ئاسۆ بدۆزینەوە.

فەلسەفە لەگەڵ چەنەلێدان یەکناگرێتەوە

کەوابێت ئاماژە بەئەوە دەکەین، بەپێی ئەوەی فەلسەفە بیرکردنەوەیە، یان بیرکردنەوەیە لەمەڕ بیرکردنەوە، یاخود بیرکردنەوە دەستەمۆدەکات. ئەمە وادەکات فەلسەفە نەتوانێت لە دەرەوەی ئەو کردەیە کاری خۆی بکات و جگەلە بیریاریی شتێکی تر بکات بە مۆڵگەی مەبەستی خۆی. ئەمەیش بەجۆرێکی تر وادەکات هیچ هاوخەمیی و هاوهەڵوێستییەك لەنێوان فەلسەفە و زۆربڵێییدا نەبێت.

ز□رب□یی، ک□ ت□ک□□ک□ لە گوتنێکی دووبارەساز واتاسازێنەر نییە و پڕیشە لە دەمامک و نیشانەی لێوانلێو لە بێمانایی و لەگەڵ فەلسەفەشدا یەکناگرێتەوە. بۆیە پووچەڵکردنەوەی گشت پرۆسەیەکی زۆربڵێیی پووچەڵکردنەوەی ئەو بەشەیە لە گوتن، کە دەشێت نەوترێت، ئەو بەشەی هەر لەسەرەتاوە دەچێتە خانەی گوتراوە سواوەکانەوە. لەڕیشەشدا زۆربڵێییی بریتییە لە گوتنی گوتراو و گوتنی گۆکراو. ئەمەیش وادەکات زۆربڵێییەکان ڕۆچوون بەخۆوە نەبین و خۆشیان لە کردەگەلێکی پەلە و پەرت و ز□د□□ ئامێز بریتیبکەن. لەمیانەی گشت زۆربڵێییەکیشدا واتا بەوپەڕی مەبەستەوە دەمرێنرێت و ئەوەیش لە گوتندا دەهۆنرێتەوە، کە ناپێویست و ناکاریگەرە. کاتێک گوتن بێمانایی و گۆکردنی گۆکراو بەرهه□مدەهێنێت، کە گوتن واتا لە خۆیدا حەشارنادات. ئەمەو زۆربڵێییەکان ناتوانن هیچ تێگەیشتنێك پووچەڵبکەنەوە و هیچ ڕۆڵێکیش لە داماڵینی هیچ جۆرە ماسکێکدا نابینن، نەک هەر ئەوە بگرە دەبن بە بەرهه□مهێنەری دنیای□ك لە ماسك و ئاماژەی بێ واتا. ئەمەیش لەسەرێکی ترەوە ئەوەمان پێدەبێژێت، بنەبڕکردنی زۆربڵێیی بەچۆکدادانی ئەو بەشە لە گوتن لە خۆدەگرێت، کە ناتوانێت تێگەیشتنێکی نوێ دروستبکات.

بەپێی ئەوەی کردەی زۆربڵێیی لە دروستکردنی تێگەیشتنەوە دوورە، ئەمە وادەکات زۆربڵێیی ببێت بە پڕۆسەیەك لە قسەکردنی ناسێستەماتیك و ناکۆنکرێت. ئەو بەربەستانەیش زۆربڵێیی لەناو تێگەیشتنەکانمان دایدەنێت، پێگەی بێمانایی لە گوتنەکانمان بەهێزدەکات و شوێنێك بۆ واتاسازیی و ڕوونکردنەوەی پێویست بوونی نابێت. لە زۆربڵێییدا هیچ نیگەرانییەك، یان س□مینەوەیەك جێی دیار نییە، چونکە لەناو زۆربڵێییدا ئەوەی دەوترێت گومان و نیگەرانیی لەپاش خۆی بەجێناهێڵێت. بۆیە دەڵێین: ئەزموونی زمان و بیرکردنەوە لە فەلسەفە ئەزموونێکی دژە زۆربڵێییە و کارێکی سانا نییە. ئەمەیش لەبەرئەوەی ئەزموونی فەلسەفە لەسەر تێڕامان و سەیرکردنەکانمان کاریگەریی لەپاش خۆی بەجێدەهێڵێت. دواتر فەلسەفە حاڵەتێکی تریشمان لا دروستدەکات، ئەوەیش ئەوەیە، کە فەلسەفە بە ئەوانی ترەوە گرێماندەدات، دەمانخاتە ناو کۆمەڵگە و لەگەڵ بەرپرسیاریەتیشدا ڕوبەڕووماندەکاتەوە. فەلسەفەکردن، کە کاری خستنەڕووی دید و بیرە، ئەمە بەجۆرێکی ناهەڕەمەکیی و لۆژیکیی، تاڕادەیەکی زۆر هەر ئەوەیشە فەلسەفەکردن لە زۆربڵێییی جیادەکاتەوە. هەر لەبەرئەوە هەمیشە لە هزری هزرەڤانان□دا ئەزموونی هزریی نوێ نمایشدەکرێت و ساتەوەختەکان ژێرپرسیار و گوماندەخرێن. ئەڵبەتە کەلەپووری ڕۆشنبیریی و پەروەردەیی مرۆڤایەتیش هەر

لەژێرسایەی ئەو ژێرپرسیار و گومانخستنانە بە ئاکامدەگات و لەو کێشانەش حاڵیدا بێت ڕووب▯ووی مر▯ق د▯بنەوە. لێرەوە دەکرێت قسە لەسەر ئەوە بکەین، ئەو دەمەی زۆربڵێیی وەك فۆڕمێکی زاڵی گوتن خۆی نیشاندەدات، شوێنێك بۆ گوتنی لۆژیکی نامێنێت و بوونی بیرکردنەوەی لۆژیکیش ئەستەم و ناشیاو دەبێت. ل▯ بەرئەوەی زمان و لۆژیك یەکانگیرن ئەمە وادەکات لۆژیکیبوون داوای ئەوەمان لێبکات زمان کاریگەرانە بەربەکاربردن بخەین(2). ئەم شێوە بەکاربردنەی زمان ڕێگا لە زۆربڵێیی دەگرێت و دوژمنی گەورەی زێدەڕۆیی exaggeration شە. هاوکات ئەو کێشە ئێپیستێمۆلۆژییەی لێرەدا، لە جیاکردنەوەی فەلسەفە لە زۆربڵێیی، پێویستە ئاماژەی بۆ بکرێت ئەوەیە، کە فەلسەفە خەسلەتێکی گەردونایی و گشتیی هەیە، ئەم لایەنە وادەکات لە فەلسەفەدا سێستەمێکی زمانەوانیی کاری خۆی بکات، کە ئەوەیش بیرکردنەوە بەرهەمدەهێنێت. خەسڵەتی بیرکردنەوەی فەلسەفی خۆی لەوەدا پوختدەکاتەوە، کە شێوازەکانی بیرکردنەوە جۆراوجۆرن. کەوا بێت گوزارەکردن بەشێوازی جیا شێوازەکانی بیرکردنەوە دەیسەپێنن. مر▯ق، ک▯ زانی بۆ بیردەکاتەوە؟ لە ئەوەیش حاڵید▯ بێت بیرکردنەوە چی دەگەێنێت. ڕوونە، کە هەر کەسە و شێوازی بیرکردنەوەی خۆی هەیە و ئەو شێوازەش بەپێی دۆزە جیاکان گۆڕانی بنەمای دێتەسەر، بەڵام بیرکردنەوە جیاوازەکان نە شیاوی لەبەردەم زۆربڵێیی دەکەنەوە و نەش جیاوازی لە بیرکردنەوە مەترسیە بۆسەر پێکهێنانی واتا. دەکرێت کەسێکی ئاینی جیاوازتر لە کەسێکی سیاسی بیربکاتەوە و دەشکرێت کەسێك مۆدێرنانە بیربکاتەوە و کەسێکی تر نامۆدێرنانە، ئەڵبەتە بیرکردنەوەی هەرزەکارێکیش لە بیرکردنەوەی پیرێك جیایە، ئەم جیاوازیانە نامانگەیەننە ئەو تێڕامانەی بڵێین بیرکردنەوە جیاکان لە زۆربڵێیی کەسەکان بەرپرسیارن.

لۆژیکیبوونی فەلسەفە بەڵگەهێنانەوەیە

لایەنێکی تر، لێرە گرنگە هێمای بۆ بکرێت ئەوەیە، کە ئەو دەمەی فەلسەفەدەکەین واتە هەوڵدەدەین لۆژیکییانە بەڵگەبهێنینەوە، یان توانایەکی شیاکاری لە بیرکردنەوەکانماندا بخەینەگەڕ. ئەم توانایەش کاتێک لە فەلسەفەدا دەیخەینەگەڕ، کە پێویستمان بەوە بێت ئەوەی دەیڵێین بەڵگەداریبکەین. لەوە گرنگتر ئەوەیش، کە چۆن بەڵگەیەك ڕاستیئامێز بکرێت، یان ڕاستیگەریی reality ب▯ ب▯دز▯رت▯وە، چۆن وابکرێت، ڕاستیی پەسەندکراو بێت؟ هەروەها لە فەلسەفەدا گرنگە چۆن بەڵگە پەسەندکراوانە acceptable بنیاتبنرێت؟ واتە فەلسەفە ئەوە هەڵناوەشێنێتەوە پەسەندکراو و باشە، بەڵکو

توێژینەوە لەو بارەیەوە دەكات، چۆن شت پەسەندكراو و باش بێت؟
ئەمەیش لەگەلێك ڕووەوە فێری ئەوەمان دەكات نەك هەر فەلسەفە لە زۆربڵێیی جیابكەینەوە، كە خۆی ئەوەیان شەڕی نێوان لۆژیكیبوون و نالۆژیكیبوونمان بیردەخاتەوە، بەڵكو لە ڕێگای جیاكردنەوەی شتی بەڵگەدار لە شتی بێبەڵگە بەوەش دەگەین، زۆربڵێیی كردەیەكە لە گوتنێكی ناسێستەماتیكی بێبەڵگە.
گومانی ناوێت، فەلسەفە ئەوەمان بیردەخاتەوە، چۆن دەتوانین ڕەخنەییانە توانای بەڵگەهێنانەوەمان هەبێت و لەم حاڵەتەشدا ئەوەی گرنگە ئەم لایەنانەن: چۆن بڕیاربدەین؟ ئەوەی پێیدەڵێن ئاكام، یان دەرئەنجامی ڕاستی□قینە چۆن پێیدەگەین؟ هەروەها چۆن گریمان پێكدێت؟ ئاشكرایشە هیچ یەك لەم لایەنانە لە زۆربڵێییدا ئامادەنین و بۆیە زۆربڵێیش ناكارێت واتا دروستكەربێت. هاووەخت لە گفتوگۆ فەلسەفیەكاندا پێویستمان بە بەكاربردنی چەندین واتای شیكارەییە، تا ئەوەی دەمانەوێت بیگەێنین و پەسەندكراویشبێت، وەك: پرێمیس premise یان سەرەتا، پێشەكیی، بەڵگە، ئاكام یان دەرئەنجام، كۆتایی، پەیوەندیی ڕێژەیی، زاراوە، تایبەت و گشت … هتد. دیارە بۆ فەلسەفە پرسیاری چۆن بە زانینێكی دڵنیا دەگەین؟ هەمیشە مەسەلەیەكی، یان پرسیارێكی بنەڕەتی بووە. بەواتایەكی تر، گەڕانی بەردەوامی فەلسەفە بەدوای زانینێكی پەسەندكراو، باوەڕپێكراو و ڕاستیئامێز هەروەها ئەوەیش، كە چۆن زانین بەهائامێزدەبێت خودی ئەو پرۆسە ئاڵۆزەمان بۆ شیكاردەكەن فەلسەفە تیایدا بەرھەمدێت، یان فەلسەفە درێژە بە هەبوونی خۆی دەدات.
سەرباری ئەوەی لای سەرەوە باسكرا هێما بۆئەوەیش دەكەین، گەر ئێمەی م□ر□ق تا هەنووكە لەوە حاڵینەبووبێتین بۆ دەبێت(بۆ دەبایە) فەلسەفە هەبێت؟ لەوەش حاڵینین پرۆسەی فەلسەفەكردن، كە ل□ تەك لێوردبوونەوە و پشكنیندا دەست لەملانە، چەند واتای بۆ بەردەوامی فەلسەفە هەیە. بەردەوامی فەلسەفە پێویستییە بۆ بیری فەلسەفیی، بۆ ئەو شتەی هەموان كۆدەكاتەوە، چونكە هەموان لە ئامادەبوونی فەلسەفە، لەو شتەی بیر لە ئێمە دەكاتەوە، لە بوونمان، لە هەنووكەیی ژیانمان، سوودمەندین. ئەمەیش بەپێی ئەوەی دەركەوتنی فەلسەفە لە یۆنانی كۆنەوە بەو پرسیارە دەستیپێكردووە “ئەو شتە واتای چییە” (3)، لێ ئەمە بەو واتایە ناێت، كە فەلسەفە كاری دووپاتكردنەو□ یە. سەختیشە ئێمەی مر□ق ل□وە حاڵینەبوبێتین بیری فەلسەفیی خۆی لە بیرەكانی تر بەوە جیادەكاتەوە لە پەیوەندیدانییە بە دووپاتكردنەوە و ز□د□□ی□یو□. دیارە فەلسەفە ڕەخنە لە هەڵوێستە فەلسەفییە بەسەرچووەكان دەگرێت، دەبێت بە گوشار بۆسەر گەلێك تێگەیشتنی تر، كە خۆی ل□ تەكیاندا لە ناكۆكی دەبینێتەوە، كە

بۆ یەكلاكردنەوەی شتەكان بە پەرۆشە و هەنگاویش بۆ گەیشتن بە ئاكام دەنێت، كە بە ڕەنگ و ڕیشەی شتەكان ڕۆدەچێتەخوارێ تا بگاتە ئەو شوێنەی پێینەگەیشتووین. ئەمەیش بەپێی ئەوەی خەمی فەلسەفە سەراخكردنە لەو شتەی هیچ لەبارەیەوە نازانین و پێینەگەیشتووین، لەوانەش سەیرتر دەكارێت وەك" چالاكییەك یان تێڕاپی(چارەسەر)"(4) تەماشابكرێت. بۆ ئەوەی فەلسەفە گشت ئەمانەیش بكات پێویستی بەوەیە ڕیسكئامەز riskful بێت. ئەو ئەستایەیش، كە فەلسەفە تیایدەژیت بەرهەمی ئەو ڕیسكە هزریانەیە پێشتر كردوونی. ڕیسكەكان فەلسەفەیان بەرەو ئەزموونگەلێكی جیا و فرە ئاڕاستە بردووە. كەوابێت كاتێك فەلسەفە ئاسۆكان دەخاتە ژێرپرسیارەوە، لێماندەپرسێت چەند ئەو شتە دروستە؟ پرسیارە بووناوییە-مێتافیزیكییەكان دەوروژێنێت، دەپرسێت: سەرچاوەكانی زانین چییە؟ ئەركی زانین چییە؟ سروشتی زانین چییە؟ چۆن زانین بەدەستدەهێنرێت؟ هەموو ئەمانە پێماندەڵێت فەلسەفە خۆی لەسەر جۆرە گوتنێك ڕادەهێنێت، تێگەیشتن بەدەستەوەبدات، كە ئەمەش هەرئەوەمان پێویستە. لێرەوە دەگەینە ئەو بینینەی، كە فەلسەفە بەوەش لە زۆربەی جیادەكەینەوە، كە فەلسەفە تێگەیشتن و لێكدانەوە دەگەیەنێت و ئەمەیش تامەزرۆیی ئەمەی مرۆڤ بەئەوە نیشاندەدات، كە خۆمان لە بیری سواو و نەزۆك بپارێزین.

شێوەی فەلسەفە بۆ گەیشتنە بە زانین، زانینی ڕاستی

سەرباری ئەوەی لای سەرەوە سەبارەت بە زانین وترا، دەكرێت بڵێین: شیاوە پرسیارێكی فەلسەفیی بكەین بە ئەوەی لە فەلسەفەدا پسپۆڕ بین؟ ئایا ئەوە زێدەڕۆییە؟ پێمانوایە نەك هەر فەیلەسووف بگرە مرۆڤی سادەش دەكارێت پرسیاری فەلسەفیی بكات. بۆ نموونە هەمووان دەكرێت بپرسین بۆ ئاسمان لە گشت شوێنێك بەسەر سەرمانەوەیە؟ ئەمە گەر پرسیارێكی فیزیایی بێت لە ناواخندا فەلسەفیشە. یان بۆدەبێت كۆتایی ژیان مەرگ بێت؟ ئەمەیش دیسانەوە پرسیارێكە، كە گشت یەكێك لە ئێمە، چ پسپۆڕ بێت لە فەلسەفە و چ كەسێكی خاكیی و بێ ئاگا لە زانست و فەلسەفە، دەتوانێت بیكات. ئاشكرایە وەڵامەكان زۆرجار ئاستی تێگەیشتنی ئێمە بۆ پرسیارەكانمان دەستنیشاندەكەن. ئەو دەمەش بەم جۆرە دێینەگۆ، واتە، كە ئامانجێك لە گۆكردنەكانماندا بەدیدەكرێت و ئەو ئامانجە سنورێك بۆ ئەوەی گۆدەكرێت دادەنێت، لەوە حاڵیدەبین ئێمە شتێكمان بۆ گوتن هەیە. واتە شێوەی گوتنەكانمان جیاكارییی دروستدەكەن و ساتەوەختی خۆیان لە گوتندا دەپارێزن. گوتنی ئەمە گوتنی خۆمانە، ئەو گوتنەیە ئامانجێك لە پشت گوتنیەوەیە، هەر ئەو ئامانجەش واتا بە گوتنەكانمان دەبەخشێت و

ئەوەیش، کە گوتراوە لەوە جیادەکاتەوە بەجۆرێکی تر گوتراوە، یان گوتراوە و هیچ واتایەکی نەپێکاوە. لەڕێ جەختکردنەکە لە گوتن و لە واتاپێکانە نەك لە شتێکی تر. بیریشمان نەچێت گشت فەلسەفەکردنێك پەیوەندیی بە ئامانجێکی دیاریکراوەوە هەیە. بەشێك لە ئامانجەکان پەیوەندییان بەوەوەیە، ئەو کەسەی فەلسەفە دەکات دەیەوێت زانین بەدەستبهێنێت. واتە، تێگەیشتن لەسەر شتێك بەدەستبهێنێت نایزانێت. کەواتە کەسی فەلسەفەکەر بە هیوای چارەسەرکردنی کەموکوڕییەکان، فەلسەفەدەکات و ئەو بەشایانە لە تێگەیشتنیدا پڕدەکاتەوە کەلێنی گەورەیان لە زانینیدا بەرانبەر بەو دیاردەیە دروستکردووە، کە قابیلە بە گوتن، یان بەو شتەوەی فەلسەفەی بەسەرەوە دەکرێت. بەم جۆرە ئەوەی فەلسەفەدەکات بە گومانە لە تێگەیشتن و زانینەکانی و دەیەوێت دڵنیابێت ئایا ئەوەی ئەو وا دەیزانێت و تێیدەگات بەوجۆرەیە و زانین و تێگەیشتنەکانی ڕاستن. گشت ئەم شێوە سەڵمینەوە و تێڕامانە جۆری گوتنەکانمان لێکدی جیادەکەنەوە و مەرام و ڕیشەیان دەستنیشاندەکەن. بەنموونە کاتێك کیمیاناسێك پرسیارمان لەبارەی ڕەنگ، یان کەڵووەوە لێدەکات، یان کاتێك فیزیاناسێك پرسیارمان لەبارەی بارستایی و کێشەوە لێدەکات واپێویستدەکات وەڵامەکانیش کیمیایی و فیزیایی بن و لەخودی خۆیانیشدا وەڵامگەلێکی زانستیی و لەدواینباریشدا وەڵامگەلێکی فەلسەفیی پێکبهێنن. ئەم جۆرە زانستانە پێشتر لەهەناوی فەلسەفەدا بوون و دواتر وەك دوو زانست لە فەلسەفە جیابوونەتەوە و جیابوونەوەکەشیان ئاڕاستەی کارکردنەکانیانی لاوازنەکردووە. هەروەها ئەو پرسیارانەی کیمیاناس و فیزیاناسان دەیکەن لەهەمان ئاستدا خەڵکانێکی سادە ناتوانن، نە ئەو پرسیارانە بەو جۆرە بکەن و نە وەڵامەکانیشیان لەئاست وەڵامی کیمیاناس و فیزیاناساندا دەبێت. بۆیە ئەو وەڵامانەی کیمیاناس و فیزیاناسێك بەدەستەوەی دەدات بریتییە لە جۆرە گوتنێکی تایبەتی سنوردار، سنوردار لە چوارچێوەی زانینێکی دیاریکراو.

دیارە نەزانین سنوری نییە و زانینەکانیش سنور تێدەپەڕێنن، بەڵام ئەمە سنور و ڕەسکەکان لەنێوان زانین و نەزانیندا تێناپەڕێنێت. ئەمەیش لەبەرئەوەی نەزانین ناچێتە خانەی زەربەڵییەوە. نەزانین کردەیەکە لەو پرۆسەیەی بە بەدەستهێنانی زانین دێتە دنیاوە، هەرچی زەربەڵییە پرۆسەیەکی زەربارە و بەمەرامە. هەروەها نەزانین دانپێدانانیشە بەو شتەی تێیناگەین و پێینەگەیشتووین، بۆیە زەربەڵیی ناتوانێت خۆی بەسەر نەزانیندا بسەپێنێت هیچ نەبێت لەبەرئەوەی زەربەڵیی لەبارەی شتێکەوەیە گوتراوە و تێشیگەیشتووین.

هاوکات لە نەزانینەوە تێگەیشتنێکی قوڵ دەستەبەردەبێت، کە
زۆربڵێیی ناتوانێت هەرگیز ئەوە دەستەبەرکات. زۆربڵێیی دەیەوێت لە
کونفەیەکونێکدا بە زانین بگات، بەو شتە بگات لێیحال□ی نییە.
حاڵینەبوون بەردەوامە، چونکە پرۆسەی وەدەستهێنانی زانین لەلایەن
مرۆڤەوە بەردەوامە. کاتێکیش لە هێنری بێریگسۆن Henri Bergson
دەپرسن "باشترین کتێب چییە، کە دە ساڵی تر چاپدەبێت لە وەڵامدا
دەڵێت: جا ئەگەر بمزانیایە خۆم دەمنوسی". ئەمە واتای ئەوەیە ئێمە
ئەو شتەی دێت زانیمان لەسەری نییە هەچ زێدەڕۆییەکیش لەو بارەیەوە
بکەین بەهیچزانین کۆتایدێت.

کەوا بێت، ئەو دەمەی ئێمە چەنەلێدەدەین هیچزانین بەرهەمدەهێنین و
دووپاتکردنەوەکانیشمان بەشوێنێکی تازەمان ناگەیەنن. لە زۆربڵێیدا
چەندبارەکردنەوە ئامادەیە و گومانیش لەگەڵ زۆربڵێیی و زۆر
دووپاتکردنەوەدا یەکناگرێتەوە. بەپێی مێتۆدی سوکرات بێت دەشێت
ئێمە خۆمان وەك نەزان نیشانبدەین تائەوە فێربین چۆن زانین
بەدەستدەهێنرێت. گرنگ نییە ئێمە دەزانین، کە چی نازانین، بەڵکو
گرنگ ئەوەیە ئێمە نەزانین چی نازانین. تەنها ئەو کاتە لەو
پرسیارە حاڵیدەبین، کە بەم جۆرەیە: نەزانین چییە؟ دەمانەوێت هێما
بۆ ئەوە بک□ی□ن، پرسیاری نەزانین چییە؟ هەروەك پرسیارە
مێتا_فەلسەفییەکان، بۆنموونە پرسیاری فەلسەفە چییە؟، بە
پرسیارگەلێکی ڕیشەیی لە فەلسەفەدا دادەنرێت، ئەو دەمەش، کە
دەپرسین نەزانین چییە؟ مەراممان دەربازبوون لە نەزانین، کە لە
نەزانینیش دەربازماندەبێت لەسەر خوانی زانین، زانینی ئەوەی
نایزانین، دادەنیشین. واتە، نەزانین بە پەیداکردنی زانین کۆتای
دێت، زانین لەمەڕ ئەو شتەی ئاگایمان لەسەری نییە. ئەوەی لە
نەزانیندا سەبارەت بە شتێك نوقمە دەبەنگ نییە، بەڵکو دانبە
نەزانینی خۆیدا دەنێت سەبارەت بەوەی، کە نایزانێت. بەم جۆرە،
ئەوەی جاهیل لە نەزان جیادەکاتەوە ئەوەیە دەبەنگ نازانێت، کە
نازانێت، لێ نەزان ئەو کەسەیە دەزانێت، کە نازانێت، بۆیە کەسی
نەزان دەخوازێت بزانێت. کەوا بێت نەزانین بەرهەمی نەزانینی ئەو
کەسەیە، کە زانینی تایبەت بە شتێکی دیاریکراو پێنییە.

س□باری ئەوەی گوترا، ئێمە، کە نازانین "ڕاستیی چییە؟" ئەمە ئەو
نەزانینەیە تایبەت بە ڕاستیی هەمانە، لێ کاتێک زانیمان ڕاستیی
گەڕانە بەدوای ڕاستییەکی ڕەها و ڕێگاکانیش بۆ گەیشتن بە ڕاستیی
جۆراوجۆرن و تاکە ڕێگایەکیش لەو بارەوە بۆ گەیشتن بە ڕاستیی
بوونی نییە بەمە لەوە حاڵیدەبین نەزانینی ئێمە لە چیدا خۆی
کورتکردووەتەوە. واتە، ئێمە پاش ئەوەی زانیمان پەیوەندیی سروشت،
یان گەردوون بە مرۆڤەوە بریتیی□ لە ڕاستیی و ئەو پەیوەندییەش لە

ناوەوەی ژیانی ئەمەی مرۆڤدا ئامادەیە بەوە زانینێك تایبەت بە ڕاستیی بوونمان دەخەینە سەر خەرمانەی زانینەکانمان، ئەمەیش وادەکات ئەمە نەزانینی خۆمان دەستنیشانبکەین، یان بناسینەوە. دیارە بە کەسی نەزان هەمیشە ئەوە پرسیارە، کە کێ خاوەنداری ڕاستییە، یاخود ڕاستیی لای کێیە؟ هەر ئەم لایەنە وا لە نەزان دەکات زۆرترین تەڕامان لەوە بکات، کە نایزانێت. بۆ کەسێك، کە نازانێت، بەنموونە فەیلەسووف، هەمیشە گەڕان بەدوای ڕاستیی بە بیرکردنەوەی فەلسەفیی پەیوەستە. بەڵێ بیرمەند بێوچان ویستوویەتی بەدوای ڕاستیدا وێڵبێت، کاتێك بیرمەند ئەمە دەکات بۆ ئەوە دەیکات تا لە ڕێگای ئەوەوە لە سەرچاوەکانی کێشەکانی ناو بوونی خۆی بگات. ئەوکاتەش، کە کەسی بیرمەند بە ڕاستیی دەگات خۆی لە ناوچەکانی یەقین نزیکدەکاتەوە و پەیوەستی بەوە نابێت گومان لەوە بکات، کە جارێ گومانی تیادا دروستنەکردووە.

لەسەر بناغەی گوتنەکانی لای سەرەوە بێت پرسیارگەلێك وەك: چۆن دەزانین، کە دەزانین؟ چۆن دەزانین، کە ئەوەی دەیزانین ڕاستە یان هەڵەیە؟ هەروەها چۆن دەزانین، کە زانینەکانمان باشن نەك خراپ؟ ڕێنماییەکی فەلسەفیی زەرماندەکەن، کە لە بنەچەی نەزانینی خۆمان بگەین. شرۆڤەکردنی ئەو لایەنەش، واتە نەزانینی مرۆڤ، شرۆڤەکردنی ئەو بەشە گرنگەیە، مرۆڤ لەخۆیدا بەئاسانی درکیپێناکات. ڕاستە درکپێکردنەکانی ئەمەی مرۆڤ بۆ خۆش نین بەتایبەت گشت کەسێك خاوەنی ئەزموونی درکپێکردنی خۆیەتی، ئەمەیش، واتە درکپێکردن، پرۆسەیەکە لە شرۆڤەکردنێکی ناسادە، یان کارێکی ئاڵۆزی هزریی. ئەمەیش بەزۆری لەبەرئەوەی هەموو وەك یەك درك بە هەقیقەتی شتەکانی دەوروبەرمان ناکەین. بۆئەوەی درککردن لە ئەمەدا بە باشی بەسکەت پەیوەستمان بەوەیە ڕۆڵ لە ڕێکخستنی ئەو زانیاریانەدا ببینین لە دەوروبەرمانەوە پێماندەگات، بۆیە گرنگە جەخت لەوە بکەین پرۆسەی درککردن پرۆسەیەکی زانینییە (مەعریفییە).
بۆ ئەوەی گفتوگۆکان لە کۆنتێکستی فەلسەفیی باسەکەدا چڕبکەینەوە جەخت لەسەر ئەو لایەنە دەکەین، کە فەلسەفە لە ئاکامی گەڕان بەدوای چۆنیەتی پێکهێنانی زانین دروستدەبێت. لەناو فەلسەفەدا زانین بەهۆی ئەو پشکنین و تەڕامانانەوە دەنەسازان، کە فەلسەفە ئەنجامیدەدات. جا وابێت ڕۆشنبیریی فەلسەفیی لەمیانەی ئەو پشکنین و تەڕامانانەوە نەشونمادەکات و بەمە فەلسەفە ئاڕاستەی خۆی وەردەگرێت و وەك فۆڕمێك لە بیرکردنەوە خۆی نیشاندەدات. لەناو ئەم فۆڕمە گشت دووپاتکردنەوە و جوینەوەکان جۆرە دووبارەبوونەوەیەک دروستدەکەن بەهەموو جۆرێك لە فەلسەفەکردنەوە دوورن.

بیرکردنەوەکان نەزۆکیی بەرھ□م□د□□نن. زۆربڵێیش ئەو نەزۆکیەیە شتێکی نوێ ناخوڵقێنێت، لە زۆربڵێییدا (کە دووپاتکردنەوە و زێدەڕۆیی پەنھانە) وێنابوونی زەینی قوڵ لە بینین و لە واتادا بەدیناکرێت. بۆیە، ھەمیشە لەوەی دەوترێت، لە گوتراو دا، پێویستمان بەوەیە بەدوای ڕیشاڵی ھزریی گوتراوەکەدا بگەڕێین، ئەم لایەنەش ھەمیشە دەمانخاتە بەردەم جۆرە سڵەمینەوەیەك لە گوتراو. گومانیشی ناوێت، گوتراو بەرھەمی بیرکردنەوەیە و پێچەوانەی ئەو گوتراوەیە لە شێوەی چەنەبازیی خۆی نیشاندەدات. ئەمەیش ل□ بەرئەوەی زۆربڵێیی بیرکردنەوەیەکی سواوە و ھیچی لێوە سەوزنا بێت.

فەلسەفە = گوتنی گوتنێکی نەگوتراو

ھاوکات لە زۆرب□□ییدا گوتن سنوری نییە و وێنەکان ھیچ کات پوختنابنەوە. بەواتایەکی تر، زۆربڵێیی تێگەیشتن بەدەستەوەنادات و دووبارەکردنەوەی ئەوەیە، کە دەیزانین. کاتێکیش ئالان بادیو دەپرسێت بیرکردنەوە لە ئەم ئێستاماندا چی دەگەیەنێت؟(5). ئەم تێگەیشتن□ وامانلێدەکات بۆئەوە بچین ھێزی بیرکردنەوە لە ئەمڕۆدا ڕوو لە خوارە، یان ئەو جۆرە بیرکردنەوانە ڕوو لە خوارن گوتنێکی پێویست بەرھەمناھێنن. لێرە بەپێویستی دەزانین ئاوڕێک لە سەیرکردنە فەلسەفییەکانی ڤیتگێنشتێن تایبەت بەم لایەنە بدەینەوە. لەسەر ئەو بناغەیەش ئاماژە بۆئەوە دەکەین بۆئەوەی سنورێك بۆ بیرکردنەوە دانرێت پێویستە بیر لە ھەردوولای سنورەکە بکرێتەوە (واتە ئێمە مەرجە بتوانین لەوە بیرکەینەوە، لە شتێك، کە ناکرێت بیری لێبکرێتەوە)(6). ئەڵبەتە ڤیتگێنشتێن پێیوایە ئەو سنورە لەم حاڵەتەدا لەرێگەی زمانەوە دێتەدی. بەم شێوەیە بێت ئەوە زمانە بیرکردنەوە لە بیرلێنەکراو جیادەکاتەوە و ئەوەیش، کە دەکەوێتە دەرەوەی ئەم سنورەوە، بێماناyی□(7).

بەپێی ئەو تەماشاکردنە فەلسەفیانەی لای سەرەوە بێت گوتن لە پەیوەندیی دایە لەلایەك بەڕاستیی، لەلایەکی تر بەوەی لەناخی گوتندا ئامad□ی□، ک□ ئ□و□یش وتایە؟ گوتن فۆرمی ھەیە و ئەم فۆرمەش واتای ھەیە. واتە ئەوەی فۆرمی گوتن دیاریدەکات واتاکەیەتی، یان ئەوە واتایە فۆرمی قسەکردن دەستنیشاندەکات، بەڵام باپرسین چۆن ئەم ڕێسایەی ڤیتگێنشتێن کاری لەسەر دەکات، دەکارێت واتا بەرھەمبھێنێت، یان بەگشتی چۆن دەکرێت واتا بەرھەمبێت؟ لەڕاستیدا ئەوەی واتا بەرھەمدەھێنێت بەپێی سەیرکردنی ڤیتگێنشتێن فاکتە Fact. بەڵام لەو بیرە فەلسەفییە یاریئامێزەی تراکتاتۆسدا، ئەوەندەی لێیحاڵی بووبێتین، واتا لە پەیوەندیدایە ل□ تەك گوتندا. گوتن، کە مۆدێلێکە، وێنەیەکە، لە ڕاستیی ئەم ڕاستییە، ئەوەندەی

لە تراکتاتۆس گەیشتووبێتین، واتا بەرھەمدەھێنێت. ئەمەیش بەھۆکاری ئەوەی لە گەرووی گوتندا واتا حەشاردراوە. هەرچی گوتنی توتۆلۆژی Tautology یە (دوبارەکردنەوەی هەمان واتا) بەم جۆرە نییە. ئەم جۆرە گوتنە نە وێنەیەکە لە ڕاستیی و نە واتایش لەناخیدا پەنهانە. ئەمە بۆ ئێمە واتای ئەوەیە گوتنی توتۆلۆژیی شیاوی لەبەردەم بەمانابوون ناکاتەوە. نەك هەرئەوە، بەڵکو ئەم گوتنە لە پەیوەندیشدا نییە لەتەك ڕاستیی. توتۆلۆژیی، کە هیچ دەڵێت لەبەرئەوەیە واتای لە ناخی خۆیدا بەرجەستەنەکردووە. لەبەرئەوەی، گوتنی توتۆلۆژیی واتە دوبارەکردنەوە بەبێ واتا، یان گوتنی گوتنێکی ناپێویست، گوتنی هەمان شت، گوتنی شتێك بە هەمان وشە و بە هەمان واتا.

سەرباری ئەوەی گوترا، توتۆلۆژی گوتنی ئەو شتەیە، ڤیتگێنشت□ین گوتەنی، هیچ شتێك لەبارەی ڕاستیەوە ناڵێت. هاوکات توتۆلۆژیی گوتنی شتێکە گوتراوە، لێ بە واتای جیا، ئەمەیش شێوازێکی ناجۆر لە گوتندا دروستدەکات. ئەمەیش لەبەر ئەوەی شتێك دەوترێت پێشتر گوتراوە، یان دوبارەبوونەوە لە قسەکردندا پێکدەهێنێت. بەم جۆرە لە قسەکردنەکاناندا شتێك دەڵێین هەمان ئەو شتەیە پێشتر وتومانە بەمە دەکەوینە ناو دووبارەکردنەوەیەك لە واتاوە دوورە، یان هەمان واتا دوبارەدەکرێتەوە. لە لۆژیکیشدا توتۆلۆژیی دەتوانێت خۆی وانیشاندات لە ڕستەکەدا، یان لەژێرسایەی هەمان بەهادا شتەکە دەوترێتەوە(9).

سەرئەنجام:

سەرئەنجام بەو تێگەیشتنە دەگەین گوتنی توتۆلۆژیی، گوتنێکی هەمان شتە، دوبارەکردنەوەی هەمان گوتنە، دووجار گوتنی ئەوەیە، کە گوتراوە، بۆیە پێویستمان بەوە دەبێت لە توتۆلۆژیی دوورکەوینەوە. توتۆلۆژیی دروستکەری بێزاریی و گوتنی شتێکە دەیزانین. کەواتە فەلسەفەکاری کردنی ئەو شتەیە نایزانین، فەلسەفە بۆ گەیشتنە بەوەی نەوتراوە، یان ئەوەی هەمان واتا، یان زانین بەدەستەوەنادات. گەر فەلسەفە بۆ گەیشتن بێت بە دانایی، ئەو داناییە نەوتراوە، هاوشێوە و هەمان واتا لەخۆ حەشارنادات. بۆئەوەی فەلسەفە دروستبێت پێویستی بە بڕین و دیسانەوە دەستپێکردنەوەیە. بەواتایەکی تر، لە گوتندا، یان لە بیرکردنەوەدا، کاتێک بێزاریی و زێدەڕۆیی دروستدەبێت، فەلسەفە لەوێدا ئامادەبوونی نەبێت. بۆ هایدیگەر پرسیار لەسەر فەلسەفەکردن، نەك خودی فەلسەفە، کاتێک مەرج بووە، کە فەلسەفەکردن توانای ئەوەی هەیە بمانباتەوە ناو پیادەکردنی فەلسەفەوە، هەرچی فەلسەفەیە توانای ئەوەی هەیە بمانباتەوە ناو تەنها فەلسەفەوە.

ئەمەیش داوای مانەوە، یان نیشتەجێبوونمان لێدەکات، واتە ژیان لەناو فەلسەفە. مانەوە، یان نیشتەجێبوون لەناو فەلسەفە بە هایدیگەر گرنگ بووە تا بۆمان هەبێت بپرسین فەلسەفە چییە؟ ئەگەرنا بۆمان نییە بپرسین فەلسەفە چییە؟ لێرە ئەمە هاوکێکی خۆمان لەتەك هایدیگەر نیشاندەدەین، کە دەبێژێت: گشت سەردەمەکی فەلسەفیی پێویستییەکی خۆی هەیە. کە ئەوەیش دواتر وادەکات ئەمە فەلسەفە بکەین. کاتێکیش فەلسەفە دەکەین پێویستمان بەوەیە لەوە حاڵی بین کردنی فەلسەفەکردن لەبنەڕا بە گەیشتنە بە زانینەکی نەزانراو، ئەو زانینەی نادووبارە و نەوتراوە.

سەرنج:
لە هەنبانە بۆرینە و فەرهەنگە کوردییەکانی تردا زۆربەیی بە چەنبازی، چەقەسرەی، چەقەسووی، چەقاوەسەی، زەروەژی، هەڵەوەیی، دەمهەراشی، چەنەوەری هاتووە.

رفەرەنسەکان
Paul Ricoeur.History and Truth. Introduction : Charles A..1 Kelbley, Foreword :David M. Rasmussen . Northwestern University Press.2007. pp.54-55.
2.D.Q.Mclnerny. Being Logical: A Guide to Good Thinking. .Random House Trade Paperbacks. 2005.p3

Bryan Magee. Från antikens naturfilosofer till dagens .3 moderna tänkare . Bonniers stora bok om filosofi.1998.
4.Gunnar Fredriksson. Wittgenstein. En biografi. Stockholm : Bonnier. 1993.
5.Alain Badiou. Andra manifestet för filosofin. Översättning: Carin Franzén.Tankekraft förlag, 2012.s. 1.
6.Ludwig Wittgenstein, Tractatus logico-philosophicus, översättning, inledning och noter av Anders Wedberg, .Thales, 1997.s.37
.Ibid .4
Poul Lübcke.red . Filosofilexikonet. Stockholm. 1988. .5 .Ss. 539-540
Dag Prawitz. ABC i symbolisk logik: logikens språk och .6

grundbegrepp. Stockholm: Thales. 1991.s. 62.
Wittgenstein om tautologier och andra logiska satser. http://www.phil.gu.se/posters/festskrift2/mnemo_radovic.pdf

---

ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان قەندێک لە شەکرەداری فەرهادی.. دڵشاد کاوانی

کتێبی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان کتێبێکی (١٧٤) لاپەڕەییە، بە بەرگ و دیزاینێکی جوان و ناوازە لە ساڵی (٢٠٢٠) لە تاران چاپ بووە و لە کوردستان وەشێندراوە. لە نووسینی نووسەر و ئەدیبی دیاری کورد عەبدولڕەحمان فەرهادییە، کە لە (٣٣) بابەت و فەرهەنگیلەیەکی (١٣٧) وشەیی، لێکدانەوەی واتایی بۆ کراوە و غەریب پشدەری پێشەکیی بۆ نووسیوە.

سەرەتا:

ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، کتێبێکی جوانکیلەی نایابی پڕ چێژ و بە زمانێکی پاراو و بەگەرد و خۆش، وەک ئەزموونیکی نوێ بۆ هەڵشتنی نیاز و ڕازی نووسین، خستنەڕووی گرفت و ئاریشە و چەمسەرییەکانی ژیانی تاکی کورد و پەنجە خستنە سەر کەماسیی و دیاریکردنی کرێتی و ناجوورییەکانی ژیان، کە هەڵقووڵاوی ئاوی سازگاری ئەدەبی عەبدوڕەحمان فەرهادییە، بە شێوەیەکی تەنز و چیرۆکیلە و یادەوەریی بە زمانێکی تایبەتی نووسەر نووسراوەتەوە.

فۆڕم لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

تەنز لە ڕووی فۆڕمەوە تەنیا گاڵتە و گەپ و تەیقانەوە نییە بە ڕووی دەق دا، تەنانەت هەندێکجار دەشێت ڕەوشتی بۆ مەشکانەش لەخۆ بگرێت، بەڵێ چەمکی تەنز دیاریکراو نییە، سروشتی وەک ئامێری میوزیک وایە کە دەتوانرێت بۆ چەند ڕیتمی جیاواز بژەندرێت.

سەرەڕای بوونی ئەم فۆڕمە تەقلیدیانەی کە هەن، دەکرێت فۆڕمەلەی جیاواز لە ناوخۆی مانیفێست بکات.
شاراوە نییە، ئەدەبی تەنز ئامێز لە فۆڕمی جیا جیا وەک شیعر و پەخشان و چیڕۆک و ڕۆمان و بابەتی ڕەخنەیی و تاد… خۆی نمایش دەکات، ئەگەرچی کتێبی ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان، بە گشتی بە فۆڕمێکی تەنزی ئەدەبیی نووسراوەتەوە، لە هەموو بەشەکانی ناو کتێبەکەدا زمانێکی تەنز و تیتاڵی توانج و تێوەژەنانی ڕشقانجاڕی لای نووسەر دەبیندرێت، تا ئەندازەیەک نووسەر هەوڵی تەواوی داوە، کە بەم فۆرمە تیتواژییە زاڵبێت بە سەر فۆڕمی گشتی و تێیدا سەرکەتووبووە، لێ نووسەر بە هۆی دیارینەکردنی یەک فۆرمی و خۆیەکلانەکردنەوەی لە یەک بابەتیی کتێبەکەدا، هەرچەندە فەرهادی لێزانانە بارەتەقای دەق هاتووە، لێ هێزی فرە فۆڕمی دەقی تەنزی لە ناو خۆیدا دەغەر کردووە.

ناوەڕۆک لە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان:

هەموو دەقێکی ئەدەبی بێ ناوەڕۆکێکی بەهێز و زیندوو، جەستەیێکی مردوو و بێ ڕۆحە، بۆیە ناوەڕۆک چەقی سەرەدەرکردنی خوێنەرە و قووڵبوونەوەیەتی لە دەق، دیاریکردنی دەلالەتەکانی تێگەیشتن و مەعریفەی نووسەرە، کە لە دەلاقەی دەقەوە خوێنەر لە ناوەڕۆک دەڕوانێت. لە ئەدەبیاتی جیهانی و ئەدەبیاتی کوردیشدا، زۆرێک دەق دەبینرێن، کە لە ناوەڕۆکیکی تەنزیی و گاڵتەجاڕییەوە خۆیان دەردەخەن، هەرچی تەنز و تیتاڵی کوردییە، لە ناوەڕۆک وەک تەنزی جیهانی لە دەقدا قاڵ نەبۆتەوە.
‏لای نووسەرانی کورد ئەم چەشنە دەقە لە ئەدەبی کوردیدا، گرنگییەکی وای پێ نەدراوە، کەچی لە ئەدەبیاتی جیهانیدا بە تەواوەتی ڕەنگی داوەتەوە، لەوانە (بۆکۆڤسکی) لە چیڕۆك و ڕۆمانە تەنزیئامێزەکانیدا، لە (ڕۆمانی بازاڕی) و کۆمەڵە چیڕۆکی (سۆزانی ١٣٥ کیلۆیی) بە ڕوونی ڕەخنە لە دەسەڵات و بواری ئابووری و ڕامیاریی ئەمەریکا دەگرێت. ئەوڕووپا خاوەنی (مۆڕاڤیا)ی ئیتاڵی و لە ئەدەبیاتی ڕوسیایی سپیش (دۆستۆڤسکی و ئەنتۆن چیخۆف)، ڕۆژهەڵاتیش خاوەنی (عەزیز نەسین)ی تورکن. ئەم کەڵە نووسەرانە، لە بەرهەمە تەنزیئامێزەکانیاندا، توانیویانە کۆمەڵگەی خۆیان بخەنە ژێر پرسیار.
هەڕچەندە لە ئەدەبیاتی کوردیدا ناوەڕۆکی دەقی تەنزیئامێز کەمتر بەڕچاو دەکەوێت، لێ ئەدەبی کوردییش لە ڕێگەی هەجووی شیعریی ش□خ □□زای تاڵەبانی و دەقی تەنز□یئامێزی پەندەکانی پیرەمێرد و ڕشتەی

مرواریی عەلائەددین سەجادی، لە دەلاقەی گەشەی ئەدەبییەکانی سەر ڕۆژنامە و گۆڤارەکان، کوردیش لە ئەدەبی تەنز، بە تەواوی بێبەش نەبووە.
لە ناوەڕۆک لە دەقی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، لە هیچیان ناچێت و بە بەشیش نییە لە هیچیان. ناوەڕۆک لای فەرهادی لە دەقدا زۆر دەوڵەمەندە و ڕەچەکێکی سەربەخۆی هەیە و زۆر بە دیقەت و بە وردی تەنزی ڕیالیستی و پۆستمۆدێرنیی تێکەڵ بەهەم کردووە. توانیویەتی لە ناوەڕۆکدا پەنجە بخاتە سەر برینەکانی کۆمەڵگە و کولتوور و ئایین و ڕامیاری، گەلێ بە جوانی ڕاڤەی کردووە و توانج و تیزی تەوەژەندووە و لێهاتووانە سەری مارەکانی بە کوتکی پۆلار پانکردەتەوە. دەتوانم بڵێم ناوەڕۆک لە دەقی تەنزییدا، لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان قەندەکە لە شەکرە داری فەرهادی، کە خۆی وێنا کردووە.

ئیرۆنییەت لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

ئەوەی کە دەیبینین لە ژێر ناوی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، کە لە زۆربەی بابەتەکاندا ڕا و سەرنجەکانی نووسەر ئایرۆنین، هەرچەندە جەخار لە کوردی واتایەکی دیاریکراومان بە چەمکی ئایرۆنی نییە، لە کوردیدا وەک گەپ و گاڵتە و تەوس، بەتایبەتی بە شانەی گاڵتەئامێزەوە گرێ دراوە. لە ئایرۆنییەت واتە دەستکەوتنی حەقیقەت لە ڕێگەی جیاواز، یان کە نووسەر لە سەر ڕووداوێک و تەوەرێک دەنووسێت، بە تەواوەتی مەبەستی شتێکی ترە، یاخود پێچەوانەکەی تەواوە، دوو نموونەی زەقی ئایرۆنی لە مێژوو دەبینرێت (جیۆردانۆ برۆنۆ) کەسێکی ئایندار و بەوادار بوو، کەچی وەک ئەسترۆناسێک خۆی دەناساند، کەسایش وەک بێ باوەڕێک سزای کوشتنینان دا. (مایکڵ ئەنجیلۆ) بە پێچەوانەی ئەوە، کەسێکی بێ باوەڕ بوو، کەچی بە ڕازیکردنی کڵێسا خۆی وەک کەسێکی باوەڕدار نیشان دەدا، بەم جۆرەش پیاوانی ئایینی کڵێسای تەفرەدا و لەخشتەی بردن، کە لە بەرهەمەکانی بە ڕوونی باوەڕنەبوونی دەردەخات.
ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان لە پاڵ ئەوەشدا خستنەڕووی ئەزموون و کۆمەڵێک وتار و دید و بۆچوونی تایبەتیی فکری و مەعریفیی نووسەرە، لە سەر کۆی کایە جیاوازەکانی کۆمەڵگە کە بە زمانێکی ئەدەبیی چێژکیئامێزی قشت و تەوس نووسراوەتەوە.

پەیام لە ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان:

لە پشت هەموو دەقێکی ئەدەبی، بە گشتی و تەنز بەتایبەتی پەیامێکی

شاراوە ھەیە، دەبێت خوێنەری زیرەک بیدۆزێتەوە، لە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان عەبدولڕەحمان فەرھادی لە ھەموو بابەتێکی ناو کتێبەکەیدا پاشخانێکی مەعریفیی بەھێز ھەیە، لە خۆرا فەرھادی خاڵی نەخستۆتە سەر پیتەکان، بەڵکوو زۆرترین پەیامی شاراوە و ئاشکرای لە خست□ن□□ووی بابەتەکاندا ھەیە، دروستە عەزیز نەسین ئازا دەمانخاتە پێکەنین، لێ لە پشتی دەقەکان نووسەر پێمانیئ□ژێ، ژیان تەنیا تریقانەوە نییە بە ڕووی مر□ق، ئازار، چەرمەسەری، نەزانی، دواکەوتوویی، نادادی کۆمەڵایەتی، نایەکسانی ڕامیاری، خراپەکاریی، ئ□یرەیی و لاسایی، دەروون نەخۆش و ڕووخاوی، دەستی ناوەتە بینایی تاکەکانی کۆمەڵگە و ئازارێکی قورسە نیشتیمان پێیەوە دەناڵێنێت.

گیڕانەوە لە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان:

تەکنیک و گێڕانەوە لە کتێبی ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان، بە تەکنیک و شێوە و گەڕانەوە بۆ ڕابردوو، نیشاندانی داھاتووی ڕووداوەکان و کات و شوێن و کارەکتەرانی نێو ڕووداوەکان، ھەبوونی پاڵەوان لە ھەر گێڕانەوەی ڕووداوێکدا، شێوازی داڕشتن و گەمەکردن بە گێڕانەوەکان و دەستنیشانکردنی پەیام و بوونی گرێچن و سەرەتا و کۆتایی نێو بابەتەکان، بە تەواوەتی بنەماکان و بونیادی ڕەگەزی کورتە چیڕۆک و ھەندێک جار چیڕۆکیلەی لێ دێتە دی. ڕاستە نووسەر لە ناونانی ژانرەکەی لە نێوان چیڕۆک و سەربردان و یادەوەری، خۆی یەکلایی نەکردۆتەوە، لێ بە ڕوانینی من، لە ھەموو بارێکەوە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان لە کۆمەڵە چیڕۆک نزیکترە، نەوەک یادەوەریی.

زمان لە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان:

ئەوەی کە بەلای من جوانترین بەشی نێو کتێبەکەیە و زۆرترین سەرنجی منی بۆ خۆی قاو داوە، بەرزی و لێھاتوویی و زمانزانیی نووسەرە، کە کتێبەکەی بە زمانێکی زۆر تایبەتی نووسیوەتەوە، دەتوانین بڵیین: عەبدولڕەحمان فەرھادی لە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان، زمانی لە ھیچ کەس ناچێت، بەڵکوو زمان لای فەرھادی لە بەرزترین ئاستی زمانزانی دایە و زۆرترین وشە و ئ□ید□م و زاراوە و شێوەزمان، سەرزمان و بنزمانی بەکاربردووە. زمان لە ماجەرای دختۆر کاکۆی سەگەوان، نە زمانی ستانداردی گشتییە و نە زمانێکی خۆجێییە، بەڵکوو زمانێکی تێکەڵە و تایبەتە بە خۆی، لە ھەر جێگاییەک ئەم زمانە لە نووسین دەناسرێتەوە.

ھەرچەند فەرھەنگۆکێکی بچووک لە دوا لاپەڕەکانی کتێبەکە دا ھەیە، لێ ژمارەی ئەو وشانەی ئ□اخێندراونەتە نێو فەرھەنگەکە، لە چاو

دەوڵەمەندیی و زەنگینی وشەسازیی ناو بابەتەکان، جەخار ی ئ□جگار کەمە، پێویست بوو نووسەر سەرجەم وشە نائاشناکانی □اق□ بکردایە و زۆرتر گرنگیی بە فەرھەنگ□ک□ دابوایە، نەوەک وا بەسانایی لە کۆڵ خۆی بکردایەتەوە، چون چەندین وشەی خۆجێیی ھەولێریان و گۆتە ل□ بیرکراوەکانی کۆنی ھێناوەتەوە سەر زمان و زیندووی کردوونەتەوە.
ھەروەھا لە ھەندێ شوێن فەرھادی خاوەنی وشەسازیی خۆیەتی.
ئەوەی کە زۆر نیگەرانی کردم لەگەڵ ئەم ھەموو توانایە لە بن نەھاتووەی نووسەر، بە ھیچ کلۆجێک خۆی لە وشە و زاراوە بیانی و عەرەبییەکان نەپاراستووە، بە تایبەتی لە ناونیشانی کتێبەکەی یەکەم وشەی بە ماجەرا کە بە شێوەزاری ھەورامی واتە ڕووداو، ھەرچەند نووسەر لە فەرھەنگ□ک□ی دا، بردوییەتە سەر ما جری ی عەرەبی، لێ دەکرا بیکات بە سەربردەی دختۆر کاکۆی سەگەوان، کە زۆر کوردی و جوانتر دەبوو. جگە لە وشەکانی ئ□یسراحەت، ماسیحە، عەمۆ، عادی، عەیب، سەعات، یەعنی، وەزع، زرروف، سەفەر، عیلاج، عەسکەر، مەعادن، کەعبولعالی، عەمەل، مەحەلیئومییە، مەرحەلە، فەقیروفوقەرا، ئەشراف، تەکلیف، فایدە، تەجنید. مەکتەبلی، ڕاستە دەمێکە لە ناو کورد بەکاردێت، وەلێ مەکتەبلی ڕەگەزی وشەکە، پێکھاتەی ھەردوو بەشی یەکەم: مەکتەب عەرەبییە و پاشگری لی تورکییە، بەداخەوە کە نووسەر توانایەکی باشی لەوە ھەیە، کە زاراوە و واتای ھاوتا کوردییەکانی دەزانێت، لێ بێ ھەواڵ لەوەی کە نووسەرانی گەنج و نەوەی دوای خۆی بەکاری دەبەن و زمانی کوردی ھەر بە شێواوی بە بێنازی دەمێنێتەوە. ھەرچی نووسەر نایشارێتەوە کە باوەڕی بە پەتی بوونی کوردی نییە و ھەبوونی وشەی بێگانان لە زمانی کوردی بە ئاسایی دەبینێت، بۆیە لە بەشی تۆفیق پەتپەتۆک، لە لاپەڕە (١٠٧) دا، سەرزەنشتی تۆفیق دەکات کە لەتامی بردۆتە دەر، ھەر کەسێک وشەیەکی بێگانانی بەکار ھێنابا، تۆفیق ڕقی ھەڵدەستا و جنێوی تێ دەسرەواند، بۆیە دەنووسێت: ئێ خۆ لە خەبات و تێکۆشان کەمی نەدەکرد. شیمانە ئەمە بۆ خەباتی سیاسی ڕاست بێت و ھیچ لە بابەتەکە ناگۆڕێت، لێ بۆ زمان ڕێک پێچەوانەیە، ھەر وشەیەکی بێگانە، جێگا بە وشەیەکی کوردی لەق دەکات و وشە کوردییەکە ون دەکات.
لە ھەندێک شوێن، فەرھادی دەکەوێتە ھەڵەی ڕستەسازییەوە، وەک لە بابەتی چۆن بووم بە حەمید ڤانکۆخ، لە لاپەڕە (٧٦)دا دەنووسێت:
خەڵک ئەو ساڵانە بە لێشاو لە کوردستان ھەڵدەھاتن و سەرەڕۆیانە بەرەو ئەوڕوپا ڕێی ھات و نەھاتیان ھەڵدەبژارد و تێیان دەتەقاند.
لێرەدا نووسەر وشەی سەرەڕۆ بۆ کۆچی کوردان بەکاردەھێنێت، سەرەڕۆ بۆ کەسانی بەڕەڵا و بێکەڵک و لادەر بەکاردێنێت، مەرج نییە ھەموو

کۆچبەرێک سەرەڕۆ و بەڕەڵا بێت، بەتایبەتی ئەو کاتانەی لە کوردستان هەژاری و برسییەتی و کوشتن و بڕین هەبوو، زۆربەی ئەوانەی کۆچیان دەکرد لە ناچارییان بوو، نەوەک لە سەرەڕۆییان بێت.
لە بەشی پرەمزچی، لە لاپەڕە (١٠٢)، دبیژێت: تاهیرە فەندیم ئێستا کە بە ئینگلیزی دەدوێ دەڵێی حەیرانان دەخوێنێتەوە. بە ئاگا لەوەی کە حەیران دەگوترێت، نەک دەخوێندرێتەوە، ڕەنگە ئەمەی لەسەر زاران وەرگرتبێت، هەروەک ئێژن: مەولوودەکم بۆ وەخوێنە. ئەمە ڕێی تێ دەچێت، ڕاستە مەولوودنامە ئەزبەر دەکرا، لە مەولوودنامە نووسراوەتەوە و خوێندەوارەکانیش دەیانگوتەوە، کەچی حەرانبێژان زۆرینەیان نەخوێندەوار بوون و حەیرانیش گۆتراو بووە، نەوەک نووسراو، بۆیە بە هیچ پێیەک خوێندنەوە بۆ حەیران ناگونجێت.

ئەنجام:

کتێبی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان، ژانرێکی ئەدەبیی بە ناونیشان وەک بابەت، هەنووکەییە و ناوەڕۆکێکی فرەچەشن و فرەڕەهەند و مەعریفەیەکی بەهێزی نووسەر دەردەخات، هەروەها لە دەقدا قووڵبوونەوەیە لە گرفت و ئارێشەکانی کۆمەڵگە. زمان تێیدا زۆر کارایە و جگە لەوەی کە خۆی وەک چیرۆک و تەنزە چیرۆک دەناسێنێت، لە ئیسکلۆپیدیایەکی زمانەوانیی ناوچەیی و هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی مێژووی ژیانی کوردەواریی چەند دەیەیەکی قۆناغەکانی ڕابردووە، وەک بیرهێناوەیەک بۆ خوێنەر خۆی دەنوێنێت. دەتوانم بڵێم کتێبی ماجەرای دختەر کاکەی سەگەوان یەکێکە لە باشترین کتێبەکان، خوێنەر بۆ خۆی پەلکێش دەکات و شایانی خوێندنەوەیە و خۆی دەرگای خوێندنەوە بەسەر خۆیدا دەکاتەوە.

دڵشاد کاوانی▪**ڕۆمانووس و ڕەخنەگر.**

بە پارە هەموو شتێکمان دەست

دەکەوێت ئەخڵاق نەبێت!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

تۆڵستۆی نووسەری ناوداری جیهانی دەڵێت:_(بە پارە هەموو شتێکمان دەست دەکەوێت ئەخڵاق نەبێت) هەڵبەتە ئەخڵاق لێرەدا، بە مانا فەرهەنگی و کولتوورییەکەی ئێمە نییە، کە بە مانای شەڕەف و نامووس و شەڕەف و ناموسیش، لە ئافرەت و لە ئافرەتیش، لە شوێنێکی دیاریکراو دەیبینین، بەڵکو ئەخڵاق بە مانای هەموو ئەو بەها مرۆیی و کۆمەڵایەتیانەیە، کە ڕەهەندی مرۆڤدۆستانەی مرۆڤێك دیاری دەکەن. ئەخڵاق بە مانای هەستکردن و درککردن بە ڕادەی مرۆڤبوونمان و هەڵوێست و بیرو باوەڕ و ویژدان و هەموو ئەو خاسیەتە جوانانەی کە دەبێ لە مرۆڤدا بوونیان هەبێت. ئێمە لە کوردستاندا لە سەردەمێك دەژین، بە داخەوە هەموو ئەو بەهایانە، لە پارەدا دەبینین و بڕوامان وایە کە پارەمان هەبوو، ئیدی هەموو شتێکمان هەیە و پێویستیمان بە چیتر نییە. تێگەیشتنێك بۆ زۆربەی زۆری مرۆڤەکان دروست بووە، کە لە پێناو بەها مادییەکان و بەرژەوەندی و هەڵپەرستی تاکە کەسیانە، هەموو شتێك لە پارەدا کورت بکەنەوە و هەرچی خاسیەتی جوانی مرۆیانەیە دەخەنە ژێر پێیان. بێگومان کەس نییە ئەوە نەزانێت، کە مادە پێداویستییەکی سەرەکی ژیانە ، بەڵام کاتێ هەموو ژیان لە مادەدا کورت دەبێتەوە، ئیدی کارەساتەکە لێرەدا دەست پێ دەکات. ئەو کات مادە دەبێتە شوێنگرەوەی هەموو شتێك و ڕەنگە بەلامانەوە ئاسایی بێت کە لە پێناو پارەدا هەموو شتێك بکەین. ئەمەش دەرەنجام دەبێتە دیاردەیەك و لە نێو کۆمەڵگەدا وەك پەتایەك بڵاو دەبێتەوە.

کاتێ ئەستێرەیەکی وەرزشی ناوداری جیهانی، لە پێناو پارەی زیاتر، پشت دەکاتە یانەیەك، کە هەموو تەمەن و مێژووی ژیانی خۆی تێدا بردۆتە سەر، ئەمە مانای وایە لای ئەم ئەستێرەیە، پارە لە ناوبانگ، لە مێژوو، لە هەوادارانی و خۆشەویستانی، لە هەموو شتێك گرنگترە. سەرنج بدەن، سیاسی وا هەیە، تا ئاستی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی حزبەکەی دەڕوات، لە خەباتی نهێنی و شار و شاخدا، قوربانی گەورەی لە پێناو بیر و باوەڕەکەی داوە، کە چی سووك و ئاسان، پشت لەو مێژووە درێژە و هەموو ئەو قوربانیدانە سیاسی و شۆڕشگێڕییانە دەکات و لە پێناو پارەی زیاتر، سەنگەر دەگوزاێتەوە نێو حزبێکی دیکە. لەوە سەیرتریش، بە شێوەیەك دەکەوێتە دژایەتی بیرو باوەڕی پێشوویی و داکۆکی لە سەنگەرە نوێکەی دەکات، وەك ئەوەی بە هەموو

ژیانی لە حزبە تازەکە بووبێت! ئێمە لە سەردەمێك دەژین، پارە بووەتە هەموو شتێك لای زۆرینەی هەرە زۆرمان و هەموو شتێك لە پارەدا دەبینین. بۆیە بەلاشمانەوە ئاساییە لە پێناوی پارەدا، هەموو ڕێیەك لە ناپاكی و گۆڕینی بیرو باوەڕ و شكاندنی شكۆی كەسیمان و سەنگەر گۆڕین و تەنانەت كردنە پردی كەسە هەرە نزیكەكانیشمان تاقیبكەینەوە. بۆ ئاگا لەوەی مەسیح وتەنی (چی بە كەڵكی مرۆڤ دێت، ئەگەر هەموو دونیا بەرێتەوە و خۆی بدۆڕێنێت) كاتێ كەسێكیش هزر وكەسایەتی، شكۆ و پێگە، قەڵەم و سەنگەر و بیرو باوەڕ و ویژدان و هەڵوێستی خۆی بە پارە دەفرۆشێت و دەگۆڕێتەوە، بێگومان ئەو پارەی بردۆتەوە، بەڵام تا هەتایە خۆی دۆڕاند. من دەزانم تازە مەحاڵە بیر لەوە بكەینەوە ئەو تێگەیشتنە بۆ مرۆڤەكان دروست بكەین، كە هەموو شتێك لە پارەدا نەبینن، بەڵام ئەوانەی تا ئێستا بەو شێوەیە بیر ناكەنەوە و لەو كڵاوە ڕۆژنەیەوە ناڕواننە ژیان، هیوادارم ئەوان هەر لە سەر ئەو ڕێكە جوانە و بەرز پیرۆزەی و بوون و ژیان بمێننەوە.

سەدیق سەعید ڕواندزی

• ئەم بابەتە لە هەفتەنامەی(ڕێگای كوردستان) ژمارەی ڕۆژی 28/8/2021 بڵاوكراوەتەوە.

كاكە مەم بۆتانی: ناسین و بیرەوەرییەك.. سەباح رەنجدەر

هیچ چیرۆك و ڕۆمانێكی: (كاكە مەم بۆتانی: 10/1/1937 كۆیە – 25/10/2020 هەولێر) كاركردی لەسەر چێژ و خولیای من نەبووە و سەرنجكێشیان نەكردووم، خودانەخواستە نەك ئاگاداریان نەبووبم، نەء. لە هەر كتێبیكیدا چەند لاپەڕەیەكیانم خوێندوونەتەوە، وەكوتر نەمتوانیوە تەواویان بكەم. ناوەندی بینینیان بۆ نەڕەخساندم، واتە: زەمەنی كەسایەتی خۆم. كەسایەتی خوێنەر، تا تاسەم بۆی هەبێت، واتە: وەكو ئەدەب دڵخوازی چێژ و خولیای من نەبووە. وەكوتریش هاوتەمەن و برادەرم نەبووە، بەڵام كە بە پشتگیری و

پەسندکردنی حزبی دەستنیشان کرا بۆ سەرۆکی یەکێتی نووسەرانی کورد زۆرم بەشایەستەزانی و بەدامەزراندنیەوە ماندووببوو، ئەدیبی داهێنەر دەستنیشانکردن ڕەت دەکاتەوە و بە هەڵبژاردن و دەنگەوە دێتە سەر سەکۆ.
بەهەر حاڵ ئەم حاڵ و بارە, کەوانەیەکی سیاسییە هی ئەوە نییە من قسەی تێدا بکەم. پەیوەندی بە بەرپرسیارەتی نووسەربوون و نووسینەوە هەیە.
یەکێتی نووسەران خزمەتێکی زۆری نووسەرانیان کردووە، چ ئەندام و غەیرە ئەندام، کتێبیان بۆ زۆرینەیان چاپ کردووە، منیش لەم خزمەتکردنەدا سوودمەند بوویمە, کتێب بۆچاپکردن ڕێزلێنانێکی گەورەیە.
لە 16/9/2012 تەلەفۆنێکم بۆ هات، وەك برادەرێکی نزیك دواندمی و گوتی: شاعیری شێوە بیرکردنەوە قووڵ و بەدیهێنەری شیعر, سەرێکم لێ نادەی کارێکم پێت دەبێت. منیش نە ژمارە و نە دەنگەکەم نەناسی.
بەشەرمەوە گوتم: بۆ ئەدەبی نابێت گەر بتوانم بەڕێزت بناسم. خۆی ناساند و گوتی هەموو ڕۆژان جگە لە ڕۆژانی پشوو لە کاتژمێر چوار تا نزیکەی حەوت لە بارەگای یەکێتی نووسەرانی کورد دەبم، چاوەڕوانتم.)دکتۆر هیمداد حوسێن)ی برادەریشت حەز دەکات بتبینێ.
منیش لە کاتی خۆیدا چوومە خزمەتی و لەپشت مێزەکەی کتێبخانەیەکی بچووك هەبوو. گوتی ئەم کتێبانە کتێبی دڵخوازی خۆمن. دوای ڕاهی کردنی ئیش و کاری ئێوەمانان دەیانخوێنمەوە. خودا لەم تەمەنە دەرفەتێکی باشی بۆ ڕەخساندم تا بتوانم لێرە بەشێنەیی پرۆژەکانم تەواو بکەم.
بۆ مەبەستی بانگردنەکەی, هەر دەیویست پێش گوتنی مەبەستەکەی دڵم ڕابگرێت و شێوەی باری دەروونییم بزانێ. گوتی میوانی یەکەمجار بێت هەیە چەند کتێبێك بۆ خۆت هەڵبژێری. کە گوتی کتێبی دڵخوازی خۆمن دڵم نەهات دەست بۆ هیچێکیان ببەم، بەڵام زۆر لە ڕۆمانێکی: (سەلیم بەرەکات) بە وەرگێڕانی: (جەوهەر کرمانج) وردبوومەوە.
ئەمەی لەناو کتێبەکاندا دەرهێنا, گەورەیی نواند و لەپێشی دانام, گوتی قاوە دەخۆیتەوە، یان چا. هەر خۆشی وەڵامی دایەوە شاعیران ئالوودەی قاوەن, با قاوە بێت.
بە دانیشتن و میوانداری و یەکتر ناسینەکە زۆر دڵخۆش بووم و گلەییم لە خۆم کرد بۆ زووتر بۆنەیەکەم بۆ هەڵنەکەوتووە ئەو پیاوە میهرەبانە بناسم, کە هێمنییەکی بەهێز لە مامەڵەکردن و ڕوخساریدا هەیە. هەستیشم کرد زیاتر هێزی سیاسەتی لەخۆیدا کۆکردووەتەوە، نەك هێزی داهێنانی ئەدەبی.
دیار بوو دووربەدوور دەیزانی من چیرۆکەکانی: (عەبدوڵڵا سەڕاج)م لا

داهێنان و نوێبەخشین، باسوخواسی زۆری نێوان خۆی و ئەوی گێڕایەوە و دەیویست لابەلا تاقیم بکاتەوە و دەمارم بگری, وەك دەروونناسێك شێوەی بیرکردنەوەم بناسێت. گوتی چیرۆکەکانی عەبدوڵڵا سەڕاج زۆر خراپن. کە زانی لە مەبەستەکەی گەیشتم, گوتی نا نا لە هەموومان چێتر دەنووسێت. شێواز و فۆرمێکی زۆر نوێی لە چیرۆکی کوردیدا زاڵ کرد.

دیار بوو لەگەڵ دکتۆر هیمداد حوسێنیش ڕێك کەوتبوون, کە من هاتم ئەویش بێت و بەخێرهاتنم بکات و لە دانیشتنەکەدا بەشداری بکات.

پێش ئەوەی قسە لەبابەتە مەبەستدارەکەی بکات، گوتی ڕەنجدەر بیستوومە کوڕێکی خۆپارێز و هێمن و لەسەرخۆ و بەسەبر و پشوو درێژی . کتێبێکمان بۆ چاپ بۆ هاتووە، کە نامەی ماجستێری کوڕی یەك لە شەهیدە گەورە و لەسێدارەدراوەکانی کوردستانە. بەناونیشانی: (ملامح سریالیة في شعر ادونیس و صباح رنجدر ـ دراسه مقارنة ـ سەروەر حەسەن محەمەد) لێژنەی چاپکردنی کتێبیش کتێبەکەیان بە باش زانیوە و ڕێوەڕەسمە هونەرییەکانمان تەواو کردووە, نەخشەسازی و بەرگیشی بۆ کراوە، تەنانەت چووەتە ڕیزی چاپخانەش. یەك لە برادەرانمان ناڕازییە و دەڵێت سەباح ڕەنجدەر سڵاوم لێ ناکات. ئەم کتێبەش لەبارەی ئەوە, نابێت چاپ بکرێت. ئەگەر چاپ بکرێت خۆم دەزانم چی و چی دەکەم, هەڕەشەی شەڕی کردووە. بۆ ئەوەی گرژی نەکەوێتە ناومان. داوای بووردن دەکەین, هۆکاری چاپنەکردنی ئەمەیە و بەس، بەڵام بە هیچ شێوەیەك ناوی ناڕازییەکەی نەهێنا، بۆ منیش گرینگ نەبوو بپرسم کێیە. جەختی لەوە دەکردەوە, کە زۆری بەلاوە گرینگە دڵی هەموو لایەنەکان ڕابگرێ و بارەکە یەکئاست بکات. منیش بزەیەکی ڕەزامەندیم نواند و زۆر بە ڕەزامەندییەوە گوتم هەموو کتێبی کوردی بەهی خۆم دەزانم. هەر کتێبێك چاپ بکرێ ئەوە ئەو کتێبەیە, کە بەڕێزت بۆ ئەو مەبەستە بانگت کردووم.

دکتۆر هیمداد حوسێن لە یەکێتی نووسەراندا بەرپرسی ڕۆشنبیری و چاپکردنی کتێب بوو، کە برادەری لەمێژینەمە و هەمیشە میهرەبانی بەرانبەرم نواندووە. بۆ داوا و ئاگاداری من, بە ئاگادارکردنەوەی نووسەری کتێبەکە، کتێبەکەی بردبوو بۆ (ئەکادیمیای کوردی). ئەمانیش لە چاپێکی جواندا چاپیان کرد، لە ئەنجامبینینی ئەم کارانە دەبێ بڵێین دنیا هێشتان خێری پێوە ماوە و دەتوانین بۆی بژین.

کتێب و مرۆڤ کلتوورن، ئەوەی دەست لە کتێب هەڵبێنێتەوە. مرۆڤ و کلتوور لەناو دەبات.

دوای دانیشتنەکە تا دەرگای حەوشە بە پێکەنین و بەخێر بێیت میوانی ڕەزاسووك بەڕێی کردم، کە ئۆتۆمبێلەکەی دیتم و ئۆتۆمبێلێکی

زۆر ئاسایی بوو، گوتی: داوا بکەم ئۆتۆمبێلێکی لەهی خۆم باشترت بۆ بکڕن. نازانم تانە بوو، یان… بەهەر حاڵ منیش بەخاکەڕاییەوە گوتم بەداوا نا, خودا یارم دەبێت بەخۆم دەیکڕم.
هەموو مرۆڤە میهرەبانەکان یادیان بەخێر, پێویستە بەچەندین شێوە یادیان بکەینەوە و هەستەکان بورووژێنین.
خودایە داخوازیەکی گەورەم هەیە، نەمکەیت بە بەرپرسی بەردێکی سەر ڕێگاش، نەك ببمە بیرەوەرییەکی خراپ لە دڵی ڕێبوارێك، تەنانەت ڕێبوارێکی زۆر تیژ تێپەڕیش.

ئەیلوولی 2021 هەولێر

گەشتێکی عیرفانی بەنێو چامەکتێبی نەمرەڕێی پێشەوا کاکەییدا.. هەردی حوسێن

بۆ خوێندنەوەی دەقی «نەمرەڕێ»ی پێشەوا کاکەیی، سەرەتا پێویستمان بە پێناسی دەقەکەیە، واتە بزانین ئەم دەقە لە چ خانەیەکدا جێکەوتە دەبێت، بۆ ئەم باسەیش دەبێت بگەڕێینەوە سەر ناوەرۆکی شیعرەکە. چونکە ئەگەر بمانەوێت، لە هەر گۆشەنیگایەکەوە خوێندنەوەی بۆ بکەین، ئەوا دەبێت بە ناوەرۆکی بابەتەکەدا تێپە□ ببین.
پێشەوا کاکەیی، لە «نەمرەڕێ»دا، دەکرێت بڵێین باسی دۆخێک دەکات کە مرۆی ئەو سەردەمە تیایدا غەرق بووە و بۆ ڕزگاربوون لەم دۆخە، پێویستمان بە «ڕێ»ە. ئەم ڕێیە، لە دەرەوەی زەمەن و شوێنە. واتە «ڕێ»یەکە ئەو ڕێیە نییە کە ئێمە بچین و بە پێی پەتی تیایدا ڕێ بکەین بەڵکوو ئەو ڕێیە لە دەرەوەی بوونە! هەروەک لە دەستپێکی دەقەکەدا هاتووە دەڵێت:

«ناوێکمان بەر گوێ کەوت، (ڕێ) بوو،
نازانین بە ڕێککەوت بوو، یان بۆی بە ڕێ کەوتین!
یان ڕێک کەوتین تا نەمری لە هەردووکماندا هەبێ.
با هێندە بەوێ ڕێیەدا هەڵا نەڵێین، نەبادا سەدان توولەڕێ

ڕاستی لە تەپوتۆزی شوێنپێی خۆیەوە بڵێ. »

لێرەدا شاعیر دەیەوێت وێنەیەک نیشانی ئێمە بدات کە بوودائاسا کەسێک دەکەوێتە ڕێ و بۆ ئەم کەوتنە ڕێیە، دەبێت لە ناخەوە خۆمان بانگهێشتی ئەو ڕێیە بکەین «تا نەمری لە هەردووکماندا ه□ بێ» وات□ م□ر□ دوو بەشە، هەم جەستە و هەم ڕۆح. ژین بێ گرینگیدان بە ئەویدیکە دەچیتە بیابان و خۆی ون دەکات بۆ ئەوەی ڕێ بکات و خۆی ون نەکات، دەبێت لەگەڵ ڕاستی بکەویتە ڕێ، هەروەکوو دەڵێت:

«ڕاستی، بەبێ پێ دەچێتە ڕێ،
بەبێ ڕێ دەچێتە بیابان و
خۆی لە خۆڵ وەردەدا و خۆیشی دەتەکێنێ. »

لێرەدا زیاتر ئەوەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە کە ئەو نەمر□□ی□ی کە ئێمە پێویستە لە ڕێیەکەوە دەست پێ بکەین، ئەوا پێویستی بە ڕاستییە، بەڵام ڕاستی پێویستی بە ڕێ نییە!

«ڕاستی، سەرچاوەی قورسایییە
ڕەگوڕیشەی ڕێیە. »

چونکە دەتوانێت، بە پێی پەتی بڕوا بۆ بیابان، بێ ئەوەی پێویستی ب□ □□ ب□□ت. بۆ سەلماندنی ئەوەش دەڵێت: «خۆی لە خۆڵ وەردەدا و خۆیشی دەتەکێنێ.»

هەروەکوو ئەریستۆ لە پۆیەتیکا (شیعر)یەکەیدا، دەڵێت: «شاعیر لەو ڕووداوە دەدوێت کە هێشتا ڕووینەداوە یان دەبوایە ڕوویبدایە.» لەم کتێبەدا، شاعیر مامەڵە لەگەڵ ڕووداوێکی نێو کات و شوێندا ناکات، چونکە ئەوەی ئەو باسی دەکات ڕووینەداوە و پەیوەندی بە کات و شوێنەوە نییە. لەبەر ئەوە ڕاستەقینە لای شاعیر هەمەکی«جاویدان»□ی□. بۆ ئەم هەمیشەییە، پێویستە دڵمان بە ڕووی جیهاندا واڵا بکەین و ڕێگە بدەین هەواگۆڕکێ بەنێوماندا بکرێت و گوێبیست و چێژ لەو جوانییە ببینین کە بە مندا□□ی لە شتێکی بچووکەوە تا گەورە بەهای هەبوو. هەروەکوو شاعیر لە کۆپلەیەکدا دەڵێت:

«بۆ وەی دڵت بە ڕووی جیهاندا بکەیتەوە،
نابێت چاوت لێڵ بنوێنێ،
زمانت تێکەڵـپێکەڵ بێ،
دوو بیستییت کاس و کەچی ڕووی لە چل بێ، »

هەرکاتێک مر□ق توانی بەو ڕێیەدا بڕوات و خۆی پەلکێشی خۆی بکات،

بێ درۆ و بێ ڕق و کینە گوێ بۆ ئەو دەنگانە ڕادێرێت کە لە جیهاندا هەن، ئەوا دەتوانێت لەگەڵ جیهاندا هەڵبکات، لەگەڵیدا هاوئاهەنگ بێت. واتە شاعیر تاک بە جیهان بەروارد دەکات و گۆڕینی خود واتە گۆڕینی جیهان. هەرکاتێک مر□ق توانی خۆی بێت و لە خۆیدا ڕۆبچێت، ڕاستی ڕێبازی بێت و گەردوون وەک بەشێک لە خۆمان ببینین و خەمی بۆ بخۆین، دەتوانین هەرکاتێک بمانەوێت دەست پێبکەینم، چونکە ئەم جیهانە هەرچەند مێژوو یەکی یەکجار دێرینی هەیە، بەڵام دەکرێت دەست پێبکەین. هەروەکوو شاعیر دەڵێت:

«ئەم جیهانە ماسوولکەکانی لاوازە،
وەک منداڵێکی تازەبوو وایە، با کۆنیش بێ کەون،
لێ وەهایە
بە دڵێکی سادە،
ئێسکێکی نەرم،
دەنگێکی پاک،
لە گشت لاوە مر□ق و□ خۆ دەگرێ.»

دەکرێت بڵێین ئەمە یەکێکە لە پایە سەرەکییەکانی چامەشیعریییەکەی کتێبەکە. کە شاعیر دەرگا واڵا دەکات، وەک چۆن زەمین باوەش بە ئێمەدا دەکات ئاواش ئێمە باوەش بە ئەودا بکەین. دوای ئەوە، شاعیر دێت ی□ک□ب□یەکی پیتەکان دەدوێنێت و شیعریان پێ دەنووسێت. دیارە شاعیر لە گرینگیدان بە پیتەکان و خستنە ناو شیعریانەوە زۆر شارەزایانە و وەستایانە ئەم کارە بە لێزانی و ف□رh□نگی دەوڵەمەندی دەخاتە نێو چامەکتێبەکەیەوە. لە ئەلف هەتا ێ/یێ. ئەم کارە دەکات بێ ئەوەی یەک وش□ی بەکار بهێنێت، سەرکەوتوانە بە تەواوی پیتەکان شیعر دەنووسێت. دواتر، شاعیر هێواش هێواش دەچێتە نێو ئەو ڕێیەی کە خۆی مەبەستییەتی بۆی بچێت، بە بیرکردنەوە و ڕامان لە خۆی دەتوانێت بک□و□یتە ڕێ، چوونە نێو ڕێش هەروەکوو گوتمان پێویستی بە ڕاستی دەبێت، چونکە ناکرێت بتەوێت کارێک بکەیت کە تەواوی ژیانت بگۆڕێت، کەچی ڕاستی دەگەڵ نەبێت. هەروەکوو شاعیر دەڵێت:

«بیر بکەوە تا بک□و□یتە ڕێ،
چوونە نێو کێڵگەوە بێ ڕاستی،
گەوهەرێکی دوور لە ڕاستی دەر دەکەوێ، »

لێرەدا پەیامی شاعیر ڕوونە و بێ گرێ و گۆڵ دەدوێت، بەڵام ئێمە کە خۆمان وێڵ کردبێت و ل□ نێو خۆمان نەگەڕابین ناتوانین هیچ لەبارەی خۆمانەوە بدوێین و خۆمان بۆ هیچ ڕێیەک ئامادە بکەین کە دەمانبات

بەرەو نەمرەڕێ. ئەوەی زۆر گرینگە وریایی شاعیرە، چونکە شاعیر شیعرەکانی پەیوەندیان بە ڕوو داوێکی کاتییەوە نییە. چونکە ئەگەر شیعر پەیوەندی بە ڕووداوێکی کاتییەوە هەبوو، وەکوو با بەتەکەی کاتی دەبێت و نەمر نا بێت.
هەر لەو گۆش□ نیگایی□وەیە کە ئێمە دەتوانین خوێندنەوەی بۆ بکەین و بتوانین بگەینە نەمرەڕێ! شاعیر ڕوو دەکاتە خوداناسان و دەڵێت:

«خودا ناسینی ناوێت، گەر دەتەوێت خۆی بێ،
فڵچەیەک تاو مەدەیە پڕڕەنگی بکەیت کە خۆی ڕەنگ بێ.
ژاوەژاو مەکە و پڕدەنگی بکەیت کە خۆی بێدەنگیی بوێ. »

دیارە شاعر عیرفانیانە دەڕوانێتە خودا و دەیەوێت، پێمان بڵێت خودا نانەخشێنرێت وەک ئەوەی ئێمە هەریەکە فڵچەیەکمان لە دەستدایە و ئەو ڕەنگەی دەکەی کە خۆمـان بمـانـەوێت، سـەرەنجام هەریەکە بۆ ناسینی خودا، دەیەوێت تەنها ڕەنگی خۆی بێت و غەیری ئەو ڕەنگەی کە خۆی کردوویەتـی قەبـووڵی نییە. دیـارە ئەوە بۆ تەواو جیهـان و بە تایبەتیش ڕۆژهەڵات و تایبەتتریش کوردستان ڕاستترینە، چونکە لێرە خەڵکانێک خودا بە ڕەنگی خۆیان نەبێت ناناسن و هەریەکەیان بە پێی داکەوتی خۆی ڕەنگڕێژی دەکات و کام گوتەیەی خودای بوێت کە سوودی بۆ خۆی هەیە ئەو وەکاردێنێت، نەک بۆ سوودی گشتی… ئەمەش وادەکات مرۆڤ سەری لێ تێک بچێت و نەزانێت بۆ کوێ بکەوێتە ڕێ، هەروەکوو شاعر دەڵێت:

«کاروانسەرایە
لێیان تێک چووە سەرەڕێ،
هەریەکە بەرەو ونبوون ڕێی گرتۆتە بەرێ، »

شاعر وێنەی ئەو کاروانانەمان نیشان دەدات کە کەوتوونە ڕێ، بە ترس و لەرز، چونکە نازانن بۆ کوێ دەچن و بۆ کوێ بکەونە ڕێ و شوێنپێی کێ بکەون وەکوو ئەم نموونەیەی خوارەوە کە بە شیعر بۆمان بەیان دەکات؛

«نە شوێن من بکەوە نە کەسیش!
دە خۆتدا تەماشای توولەڕێیەکان بکە و
بزانە چۆن هاتۆتە دەرێ! »

دیارە شوێنکەوتەی کەسانی دیکە، دەتگەیەنێت بەو شوێنەی کە ئەو کەسەی لەگەڵی دەڕۆیت نەک ئەو شوێنەی خۆت دەتەوێت. کەواتـە دەبێت شـوێن توولەڕێکـانی خۆمـان بکەویـن بۆ ئەوەی بگەینە مەنـزڵ. دوای ئەوەی ئێمە توانیمان ئەو (خود)ە بدۆزینەوە کە لەنێو خۆماندایە و

شوێن توولەڕێکانی کەوتین بۆ گەیشتن بە نەمری. ئەمەش تەنها بە قووڵبوونەوە دەزانین کە ئەو درزەی ڕۆحمان لە کوێدایە و کەوتۆتە کوێوە.

ئێمە دەکرێت بڵێین، نەمرەڕێ تەواو گەشتێکی ڕۆحییە. گەشتێک کە تاکبەتاکی ئەو سەردەمە پێویستییەتی، بەڵام ئەو فەزا گشتییەی کە خوڵقاوە و ئێمەش کەوتووینە نێوییەوە کە دنیای سەرمایەدارییە، لە دنیایی سەرمایەداریشدا، پێوانەی هەموو شتەکان دەبن بە پارە. واتە هەرشتێک دەستکەوتێکی ماددی نەبێت و مر□ق ئ□و شتەی کە دەیکات دەستکەوتێکی ماددی دەستنەکەوێت، پێی وایە بێ بەرهه□مە. وەدووکەوتنی پارەش هیچ چێژێکی نییە، تەنها ماندووبوون نەبێت. کەواتە مر□ق ئ□وەی لە یادی نییە، خود و خودایە کە یەک «ا»ە جیاوازیی ئەو دووانەیە! لەو تێڕوانییەنەوە کە لە شیعرەکانیشدا شاعیر زۆر وریایانە چەندین جار یاری ئاوا لەگەڵ خوێنەر دەکات. هەروەکوو شاعیر دەڵێت:

«بزانن لەو ڕێیەدا گومان چی لێ بەسەر دێ،
دەتڕەوێنێتەوە یان خۆی کپ دەبێ!
خود و خودا لە ئەلفی درێژدا ڕوونتر دەبێ،
داخۆ ئاگایی لە کوێوە دێت و بەرەو کوێ دەچێ! »

خود لێرەدا لەگەڵ خودا درزێک لە نێوانیاندا هەیە. ئەو درزە شاعیرانە خراوەتە نێو دنیای شیعر و عیرفانەوە. شاعیر هەوڵدەدات پێمان بڵێت ناکرێت نەزانی کاتێک درزێک بکەوێتە ڕۆحتەوە، چونکە دەکرێت ل□ □□□ی ئەو درزەی کە کەوتۆتە ڕۆحمانەوە چی ڕوونا کی و جوانی ئێمە هەیە لەوێوە بڕوات و ئێمە نەتوانین هەست بە گەرمی ڕۆحمان بکەین و سەرەنجام ساردوسڕی نێوان مرۆڤەکان بگاتە ئاستێک کە یەکجاری وەک بە بەردبوویەکمان لێبێت. لێرەدا بۆ پاڵپشتیکردنی قسەکانمان و نموونەیەکی شیعری شاعیر دەخەینە بەرچاوتان کە دەڵێت:

«خۆت دەزانیت، بزانە خۆت درزت خستۆتە جەستەوە؟
ئاخۆ سارد و تەزیویت؟
کلوو□ بەفر کەوتۆتە نێو دڵتەوە؟ »

لەو چامەشیعرەی سەرەوە، ڕووبەڕووی چەندین پرسیار دەبینەوە کە وامان لێدەکات بۆ چەند ساتێکیش بێت لەگەڵ خۆمان بکەوینە گفتوگۆوە و ئەو فەزایەی کە تیایداین کە پێش چاومانی تەڵخ و لێڵ کردووە و ناتوانین دوور ببین و هەرچی نەیەتە بەردەممان و بە بەردەمماندا ڕەت نەبێت، ئێمە نەتوانین پێشبینییەکی باشی بۆ بکەین. چونکە ئێمە فێرە گەشت نەبووین و گەشتمان نەکردووە! ئەمە لە لایەک، لە لایەکی

دیکەوە پرسیار ئاڕاستەی جیهان دەکات کە ئایین وەکوو هەرشتێکی دیکە کە قانجی هەبێت بەکاری دەهێنن و بیر لە قازانج دەکەنەوە نەک مرۆڤبوون، هەروەکوو لە دێڕی دەیەمی کۆپلەکەی سەرەوەدا ئاماژەی پێدراوە.

وا خەریکین شۆڕ دەبینەوە بۆ ئەو ڕێیەی کە لە خۆماندا بزرمان کردووە. ڕێیەک کە تا ئێستاش نەمان توانیوە پیاسەیەکی ئێوارانی تێدا بکەین. یاخود وەک ڕێبوارێک لە قەراغ ئەو ڕێیەدا، پشوویەک بدەین و شەوان بەدیار سەیرکرنی ئاسمانەوە زیاتر لە خۆماندا ڕۆ بچین و بزانین کە بۆ کوێ دەچین و بۆچی دەچین! ئاخر کە تۆ گەشتێکی دوور و درێژت لە پێش بێت، شەو و ڕۆژی تێدەکەوێت، دەبێت بیر بکەینەوە و بە وریاییەوە بکەوینە ڕێ.

«ئێمە لە کۆڵانەکانی تاریکیی خۆمانمان نەڕوانیوە
نازانین بەرەو کوێ چووین و چۆن ڕۆ نیشتووین. »

دوای ئەوەی کە لەگەڵ خۆمان کەوتینە ڕێ و چاومان بە تاریکی ناخمان کەوت و کونج کەلەبەری ڕێیەکەمان بینی و زانیمان بەشێکین لە تاریکی و لە پ□یقی ناشیرین کە تازە بۆمان ڕوون بۆتەوە شاعیر پێی باش نییە بوەستین و بگ□□ینەوە، بەڵکوو دەیەوێت ڕێنوێنیمان بکات و بڵێ ڕێ هەرچەند تاریک بێت و هەرچەند کە پ□یقمان نەپشکنیوە، بەڵام پێویست دەکات بەردەوام بین، تاوەکوو ئەو شوێنەی بوونە ئینسانییەکەمان دەر دەکەوێت و ئەگەر بەردەوام نەبین لەو تاریکییەدا، ڕەنگە گوم بین.

«بڕۆ!
چنگت پڕ لە پەلەموورە
ئەمڕۆ یان سبەی،
وەک خەونێک لە چنگت ڕاست دەبێتەوە و هەڵدەفڕێ و
دەبێتە قەقنەس. »

کە ڕۆیشتین بۆ ڕێ، ئەگەر ئاگایی لەگەڵ نەبێت، نابێت! چونکە فەزای دەرەوە وەکوو بازاڕ و هەندێک شوێنی دیکە نییە پێویستمان بە ئاگایی نەبێت، پێویستە بە ئاگابین و وریابین ڕۆیشتن لەگەڵ خۆتدا بوێری دەوێت، چونکە فەلسەفەی ژیان و مردنمان فێر دەکات. ئێمەش دەمانەوێت بڕۆین و بگەین بە نەمرەڕێ. بۆ گەیشتن بە نەمرەڕێش پێوستمان بە (خود)ە، ئەو خودەش پێویستی بە ئاگاییە. کاتێک بە ئاگابین و بکەوینە ڕێ، ناتوانین شت لەم و لەو کۆپی بکەین، چونکە هەر خۆمانین و دەمانەوێت بگەین بەو خودەی کە دەمانگەیەنێتە (نەمرەڕێ)ی شاعیر، هەروکوو شاعیر دەڵێت:

«بە ئەوەی لە جوانیدا
فێرە فڕین بم، بە ئەوەی فڕین لە پەڕەسێلکە بدزم.
باوەش لە کەون بدەم و تەیرەکی بچووکی نێو کەونیش بم. »

هەرمرۆڤێک گەیشت بە نەمری و توانی وەک ئەستێرەیەک بدرەوشێتەوە، بە ئەوەی کەس بچێت دایبگیرسێنێت، ئەوا دەتوانێت سەفەر بکات بە لای ئەو کەسانەی کە پێش ئەو بەو ڕێیەدا ڕۆیشتوون و گەیشتوونەتە نەمرییە، بەڵام شاعیر پێش ئەوەی دەرگامان بە وەڵا بکات، بە ئەوەی نەمرانی ئەو ڕێگەیە ببینین، پێمان دەڵێت:
«ناواخنت هەڵتەکێنە با خۆشەویستییت ڕوون بێت!
بەشاییت پێ مەکە لە تەم با برووسکە تەقەت بکات! »

شاعیر هەر لە سەرەتاوە تا کۆتایی، ڕاستییەک دەکێشێت و لەگەڵ خۆی پێڵکێشمان دەکات و شتەکانمان بە ڕاقە دەکات، تاوەکوو ئەو شوێنەی بوونە ئینسانییەکەمان دەدۆزینەوە و هەموو ئەو شتانەی کە ژینمانی داگیر کردووە و نرخەکی زۆری ماددییان هەیە لە دنیایەکی سەرمایەدارییدا، کە چوویتە نێو خۆتەوە، ئەوانە ئەو نرخەیان نامێنێت، چونکە شتەکی دنیایین! و شاعیر لە ڕوویەکی دیکەوە پێمان دەڵێت جیهانی نوێ جیهانی شمشێر و بەبێزیانە دەبێت خۆمان لەو شەڕەی شمشێرە بپارێزین کە مەبەستی تەنها قازانج و کوشتنی ئەم و ئەوە. خۆمان بە دوور بە لە دەمامک و ببینین، دەمامک چی بە مرۆڤ دەکات و سەرمایەداریش هەکاری ئەو شەڕە و دەییێیە، شەڕ و دەیش لەبری خۆشەویستی، ڕق و کینە بەرهەم دەنێت. هەروەکوو شاعیر لە چامەیەکدا دەڵێت:
«دەبێ دە بە شوورە بێ،
وەک دەشت و تەپۆلکە، گرد و کێو ئاوەڵە بێ،
ڕوو لە ئاسمان بکا، پێبکەنێ،
تریفانەوەی ببیسترێ،
چاونووقانی ببینرێ. »

کە توانیمان دەمەکی جوان و پاکمان هەبێت و بە ئاگاییەوە ڕوانیمانە ڕێ و توانیمان تاریکاییەکانی ئەو سەردەمە ببینین و بزانین چی دەنێو ئەو تاریکییەدا دەگوزەرێ، ئەوا دەرگاکە واڵا دەبێت و ئەمەش دەتوانین بچینە نێو نەمرییە و ئەوانیش ببینین کە گەیشتوونەتە نەمرییە. لێرەدا شاعیر ڕێیەک دەکاتەوە بە چیرۆکی نەمران و کۆمەڵێک کەسایەتی گرینگ بە ئێمە نیشان دەدات و جیهانە نەبینراوەکەی ئەوانمان نیشان دەدات و بەشێک لە ژیانی هەنەرەکەش لە پەراوێزدا ڕوون دەکاتەوە.

هەروەها، شیعری خۆی ئاوێتەی شیعر و ژانی ئەوان دەکات و داهاتووی پێدەخوێنێتەوە. ئەو هۆنەرانەش ئەمانەن. نەمرەڕێ وەک کەتەلۆکێک خۆی دەنوێنێت. وەک چۆن ڕێ و شێوازی هەیە بۆ گەیشتن بە نەمرەڕێ. دواتریش کۆمەڵێک هۆنەر کە لە دیدی شاعیرەوە گەیشتوونەتە نەمرەڕێ و نەمرن. هەڵبژاردنی ئەو شاعیرانە لە لایەن شاعیرەوە کارێکی زۆر وردی دەوێت. هەروەها، تێگەیشتنیش لەو مەبەستەی شاعیر، پێویستی بە چەند جارێک خوێندنەوەی هەیە، چونکە دەبێت بگەڕێینەوە بۆ زەمەنێکی زۆر لەمەو پێش و زانینی باگراوەندی ئەو شاعیرانە. هەرچەندە شاعیر لە چامەکتێبەکەیدا، پەراوێزی پوختی بۆ نووسیون، بەڵام هێشتاش هەر پێویستمان بە وردبوونەوەیە، چونکە شاعیر هەر تەنها ناوی ئەو هۆنەرانەی نەهێناوە، بەڵکوو چەند بەیتێکی ئەوانی لەگەڵ شیعرەکانی خۆیدا بەکار هێناوە و ئاماژەشی پێداون. ئەمانە هەموو بۆ خوێنەران دەبنە جێگەی پرسیار و دەکرێت لێیان بکۆڵدرێتەوە، جا لە ڕووی مێژووییەوە بێت یاخود هەر گۆشەنیگایەک بێت کە خوێنەر بە پێویستی دەزانێت ئەو گۆشەنیگایە دەربخات.

لێرەدا ئێمە بە هەمان گۆشەنیگا کە لە سەرەتاوە وەکوو سوورەداوێک بەکارمان هێنا بۆ لێکۆڵینەوە لە نەمرەڕێ، بە هەمان هەناسە درێژە پێـــدەدەین. ئێمە لە یەکەم دیدارمانـــدا لەگەڵ ئەو هۆنەرانەی کە گەیشتوونەتە نەمرەڕێ، چاومان بە هۆنەرێکی گەورە دەکەوێت کە لە سەدەکانی دووهەم و سێهەمی کۆچیدا ژیاوە، لە ناوچەی هەورامان. کاتێک ئەو شاعیرە دەخوێنییەوە کە شاعیر نێوی باڵووڵی ماهی دەهێنێت هەست دەکەیت هاوەڵی باڵووڵی ماهی بووە و دەیەوێت سەرلەنوێ ڕێبازەکەی زیندوو بکاتەوە و لەگەڵ یارانی لوڕستانی سەفەرێکمان پێبکات و لە ڕێدا، ئەو سەرمایەدارانی□ ب□ر تللار بدات و پێیان بڵێت کاڵفام و شێت ئێوەن. هەروەکوو لە چامەکتێبەکەدا هاتووە.

«وەک باڵووڵی ماهی لەگەڵ خۆردا هەڵدێم،
دەرگا دەکەمەوە بە ڕووی خەڵکدا،
سەرمایەداران دێن لەبری پەمۆ بە ئەستێرە بچوێنن،
نەوت و پارە بە ئاسمان دەچوێنن،
کە پرسیاری نەمریێتییان لێ دەکەم، وەک پەمۆ هەڵدەوەرێن. »

هەرچەندە چەندین سەدە بەسەر ژیانی باڵووڵی ماهی تێپەڕ بووە، بەڵام شاعیر بە هەمان هەناسەی باڵووڵی ماهی دێت، وەک پەمۆ ئەو سەردەمە شی دەکاتەوە و درێژە بە ژیانی باڵووڵی ماهی دەدات و لەسەر زمانی ئەو بە شیعر لەگەڵمان دەوێت. تاوەکوو ئێمە زیاتر

پەند لە ژیان و بەسەرهاتەکانی وەربگرین.

«شێتی لەگەڵ خۆمدا دەگەڕێنم و خۆمی پێ دەدوێنم،
تا یەکێ لە بۆنم ڕەنگ بگرێ،
لە خەیاڵم کەمێک هۆش وەرگرێ. »

وەک لەو شیعرەی کە لە سەرەوەدا ئاماژەمان پێدا، دەبینین باڵووڵی ماهی وەک وەسیلەیەک بۆ گەیاندنی پەیامی شیعری، لێزانانە سوود لە ژیان و کارەکانی وەرگیراوە و شاعیر دەق و پەیامێکی یەکجار جوانی پێ خوڵقاندووە. دووبارە بە هەمان شێوەی باڵووڵ بە ئێمە و بە هاڕوونیش دەڵێتەوە کە هەموو سەروەت و سامانی دنیا قمە ئاوێک ناهێنێت!

دواتر، بابالوڕەی لوڕستانی دێت. شاعیر وێنەی ژیان و گوزەرانی هۆنەرمان لە شیعرێکدا بۆ بەیان دەکات. کاتێکیش لە سیمای ئەو شیعرە دەڕوانین کە بابالوڕەی لوڕستانی بە هەمان سیماوە خۆیمان نیشان دەدات، جارێکی دیکە هەست بەو جاڕسییە دەکەین، کە بەرانبەر کۆمەڵ هەیبوو. هەروەکوو شاعیر دەڵێت:

«وەک بابالوڕەی لوڕستانی دەڕۆم
لەبن درەختێکا دادەنیشم، دوور لە ژاوەژاو
کۆڵەکەم دادەگرم کە پڕە لە سەدەفی ساردوسڕ،
تەنیا بەدیار درەختەوە ڕادەمێنم، تا ڕەنگ و بۆ بگرێ، »

لێرەدا دەقی تێکەڵ بە ژیان و جیهانبینی هۆنەر کراوە و پەیامێکی شیعریشی دراوەتە پاڵ. دواتر دەگەین بە باب□□ج□بی لوڕستانی ساتێک لەگەڵ ئەو هۆنەرە بە توانایەدا، گوێ بۆ تەنبوورەکەی دەگرین و ئەو شیعرە دەخوێنینەوە کە دەڵێت:

«وەک باب□□ج□بی لوڕستانی لەم کوێستانانە دێم و دەچم
با هێلانەم هەر نەبێ، خۆ سرووشتی کوردستانم هەیە. »

کاتێک ئەم شیعرە دەخوێنینەوە، وا هەست دەکەین باب□□ج□بی لوڕستانی تەنبوورەکەی دەژەنێت و زیاتر تێکەڵ بە شیعرەکەیمان دەکات و پێمان دەڵێت ڕاستە هیچ شوێنێکی وەکوو ماڵ شک نا بەم، بەڵام خۆ من کوێستانیم و بەردەوام دێم و دەچم. کەواتە نە ماڵم هەیە و نە دەشمەوێت، چونکە سرووشتی کوردستانم هەیە. لێرەدا دەزانین بۆچی شاعیر ئەو هۆنەرەی لە ڕیزی نەمران داناوە و لە ڕێی نەمرەڕێ تووشی باب□□ج□ب دەبین. بۆ ئەوەی ئێمەش وەکوو ئەو خەونی بچووک و کاتی قووتمان نەدەن و نەتوانین هەناسە بدەین. دەکرێت ئێمە شتی زۆر گەورەمان هەبێت و هەستی پێنەکەین، چونکە وێڵین

بەدوای شتی بچووکەوە، بەڵام بە ئەمە پێویستمان بە درکردنەکە هاوشێوەی باباڕەجەب بە ئەوەی بە ئاگابین و بزانین. دوایی شاعیر دێت و (باباحاتەمی لوڕستانی)ش. بە ئەمە دەناسێنێت و پێمان دەڵێت ئەوەش یەکێکی دیکەیە لە یارانی باڵووەی ماهی و یەکێکی دیکەیە لە تەنبوورژەنەکانی لوڕستان و بە جامێک لە مەی سەرخۆشمان بکات و شیعرێکیش لەگەڵیدا بخوێنێتەوە و شاعیریش هەروەک ئەمەی داوەتی ئەو [illegible] کردبێت بە بەیتێک وەڵامی دەداتەوە.

«وەک باباحاتەمی لوڕستانی کە گوتی:
(ساقی جام مەی، ساقی جام مەی
پەرەم باوەرە، ساقی جام مەی)
گەزەی من دووسەرە مەیگێڕە! گوتم
بەم تە بکە نوێیە مەیەکەی! »

کاتێک لەگەڵ یاران لە کۆڕێکی وەهادا دابنیشین و شیعر بخوێنرێتەوە و تەنبوور بژەنرێت و مەی مەستمان بکات. دەبێت ڕۆح بییەوێت لە کوێدا خۆی پەنهان بکات و بییەوێت بە کوێ باڵ بگرێ و بفڕێ و بیەوێت بە دیداری کێ شادبێت. شاعیر وەک ڕۆحێکی بەدمەست ئەوە بە دەرفەت دەزانێت و بە شیعرێک ئەو دۆخە عیرفانییەمان بۆ بەیان دەکات و دەڵێت:

«نە گۆزە یەکی شکاوم، ترس و تۆقین
شەقی کردبم،
نە دەشڕێژەم کە گۆزەم لە ڕووناکی پڕ بێ،
خۆشم دەوێی ئەی یەزدان! لەبەر خۆت نا،
ئەمە مرازی منە، دەم دەیەوێ بە تۆ شاد بێ. »

ئەگەر ئاوڕێک لە مێژووی شاعیرە گەورەکانی عیرفانی بدەینەوە، ئەوەمان بەر گوێ دەکەوێت کە دەیان گوت ئەمە خودامان خۆش دەوێت، بەڵام ئەو خۆشەویستییە نە لە ترسی جەهەندەمە نە لەبەر خۆشی بەهەشت؛ بەڵکوو لەبەر خودی خوایە ئەو پەرستش و خوداپەرستییە! شاعر زیاتر لەمە ڕۆدەچێت و دەڵێت من دەم کانیی نوور و ئەشقی خودایە! [illegible]م، [illegible]ی مەستی و یاد و یارم هەر ئەوەیە، بۆیە من دەم دەیەوێت بە تۆ شادبێت و ئەمە مرازی منە، دەمەوێت مرازەکەشم حاسڵ بێت! پردی پەیوەندی شاعر و یەزدان تەنها خۆشەویستییە و بەس. کاتێک ئەو مرازە حاسڵ بوو، ڕازی خۆی بە بەیان بکات و پێی بڵێت ئەو مرۆڤەی خەڵقت کردووە، مرۆڤەکە هێشتا نەبووە بە بوونەوەر، تەنها ئەوە ئەوەیە کە لە بووندایە و ئەو بوونەشی پێکردووە لە کرم و خەریکە گیانی بوون دەکێشێت. هەروەکوو ئەو شیعرەی خوارەوە؛

«بوونەوەرێک لەرێیە، چەندین چەرخە
هێشتا لە جیهانی خۆیدا نەبووەتە بوونەوەر،
هەر گینگڵ دەدا و دەڕوانێ بۆ دوور،
کە ئاوڕ دەداتەوە
پەشیمانیی پێ بووە لە کرم،
کرمێکی نەوسن و وێرانکەر. »

کەواتە دەبێت ئێمە بیر بکەینەوە لە خۆمان و لە خۆمان بپرسین باشە بۆچی ناتوانین ئاوڕێک لە ڕابردوومان بدەینەوە. خۆ ئەوەی تیایدا ژیاوە هەر ئێمە بووین و ئێمە بەرپرسین لەم بوونە. دنیا ئەمەی لەگەڵ خۆی بردووە و بۆ کوێ بیەوێت بۆ ئەوێمان دەبات، بەڵام شاعیر جارێکی دیکە دەمانهێنێتەوە سەر ئاسنەوەی بوون و بە شیعرێکی ناسک کە سەروای لێسەندرا بێتەوە دەڵێت:
«دەڵێم ئەی گاسنی نێو چەرخەکان!
بە نێوی جیهانەوە مەمانکێڵە! »

دوای ئەم شیعرە، دەگەین بە دیداری سۆفیگەر و عاریفی گەورە (حەللاج.) ئەو دیمەنە دەگمەنانە دەبینین کە پێش لە داردانی تیایدا ژیاوە و شوێنکەوتوانی بە خوداپەرستی نوقمی بیرکردنەوە کردوون و وێڵی سارا و هەردی کێوانی کردوون. لەگەڵ ئەوەشدا، دەبینین لە دەوری هەنەردا چەند بەگوڵ و کەڵ و ڕاڵ هەبوونە و حەللاج بەستیانە گرفتار بووە و ئەوانیش بە هەمان شێوە لە (حەللاج)یان نواڕیوە و ڕاناوەستن تا دەیکەن بە داردا. شاعیر دێت و ئەو دەورانەی حەللاج ئاوێتەی سەدەی ٢١ دەکات و دەڵێت:

«وەک حەللاج
لە جیهانێکدام ژەقنە،
دەرگا کەڵە،
پەنجەرە کوێر،
وەلێ ئەوەی دەگەڵیدا دەدوێم لاڵ نییە!
ئاسمانە، مۆومەچ نییە،
شەوە، دۆزینەوەی ڕۆشنایی دژوار نییە،
ئەستێرەیە، هێجگار گۆشەگیریش نییە،
چاوەکانم
حەوتەوانەی بچووک دادەگرن و
دەیخەنە نێو دوو کەوانەی گەورەوە،
بە دڵ دەڵێت
دەرکەوە با ئەم جیهانە یەکانگیر بێت! »

لێرەدا شاعیر زۆر جوانە وێنەی نەک حەللاج بەڵکوو هەموو ئەوانەی لە سەردەمێکی کوێردا دەنووسن و بیر دەکەنەوە، نیشان دەدات و پێمان دەڵێت ئەوە زەمەنێکە نە پەنجەرەیەک هەیە بۆ ڕوانین و نە دەرگایەکیش هەیە ئێمە لێی بدەین و بچینە ژوورەوە لەگەڵ خاوەنماڵ دابنیشین، نا ئەو سەردەمە سەردەمێکی بێگیانەیە، سەردەمێکە وەک چۆن حەللاج بەو گەورەییەی لەجیاتی ئەوەی گوێی بۆ بگیرێت و بیکەن بە سەرمەشق لە داریان دا! بەڵام نا وادەم ئەوان گوێ ناگرن و خۆیان وەک کەڕ وێنا دەکەن، من دەچم دەبمە هاوڕێی ئاسمان و ئەستێرەکان، چونکە ئەوان وەک مرۆڤ دڵڕەق نین و لەوپەڕی تاریکیشدا بێت، دەتوانم داوای کەمێک ڕووناکی لە شەو بکەم.

ئەگەر حەللاج مامۆستا و سەرمەشقی سۆفیگەر و عاریفان بێت و بە ناهەق کرابێت بە داردا، ئەی ئەگەر ئێستا لە ژیاندابایە و ئێستای بەغدای بینیبایە دەبوو چ قسەیەکی بکردایە؟ دەبوو خەڵکە لەجیاتی لە داردان، چ سزایەکی ئەم سەردەمە نەگریسەیان بەسەردا سەپاندبایە؟ ئەی ئەگەر ئەو میر، شالیار، شێخ، سەید، ئاخوند و مەلایەنەی بدیبایە، ئاخۆ کڵپەی شۆڕشی هەڵنەدەگیرساند؟ ئاخۆ چی پێیان دەگوت! دوای ئەوەی حەللاج بە داردا کرا. شاعیر دێت، پەیامێک بە گوێی (باباسەرهەنگی دەودانی)ـدا دەدات و دەڵێت:

«تۆ ئەی باباسەرهەنگ!
گەر خۆیشت بگۆڕێیتەوە دەڕشێیتەوە،
ڕۆحانیەتی ئەمڕۆ
تێکەڵی توندوتیژی بووە،
پێویستە شۆڕشی بەسەردا بکەیتەوە. »

دەبینین شاعیر ئەو داکەوت(واقیع)ـە بە هونەر باس دەکات کە لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا هەیە و چۆن لەجیاتی عیرفانی و سۆفیگەری، توندوتیژی لە برەودان و جیهانیان لە ئامێز گرتووە؛ بەڵام ناکرێت ئێمە دابنیشین و چاومان لە دەستی ئەو هونەرانە بێت. شاعیر خۆی دەکاتە قەڵغان و دەیەوێت، هێزێکی نوێ بخوڵقێنێت و خێری ستەمکاران ئاوا بکات. دوای ئەوەی لە ململانێی ژیانی ئاڕاین و بە ڕۆحێکی بە تینەوە ڕووبەڕووی دژوارییەکانی بووینەوە. بەردەوام دەبین لە ڕۆیشتن بۆ گەیشتن بە نەمری، هەر لەو ڕێیە، هێشتا زۆر هونەری ڕۆحسووکی دەشکاو لە سەردەمەکەیان ماون بیانبینین لەوانە (سالار مەجید) ئەویش بەشی خۆی دەردی دڵی هەیە بۆمان بەیان بکات و ڕۆحی شیرینیان تێکەڵ بە تاڵی ئەو ڕۆژگارە بکات. هەروەکوو لە شاعیر لە چامەکتێبەکەیدا دەڵێت:

«بە زمانی ئەوین دەپەیڤم
کەچی ئەم ڕۆژگارە کەوڵم دەکا، »

ئەگەرچی شاعیر بۆ گەیشتن بە نەمری ڕێی ئەوینی گرتۆتە بەر، بەڵام ڕۆژگار ڕێ نادات بە ڕێی ئەوینیش بدوێت. عەشق ڕێ و ڕێبازی یارانە، بۆیە لەو ڕێبازەدا تەنها ئەوین دەبینی و ئەوینت دەست دەکەوێت. شاعیر هەورامان وەک دوا وێستگەیەک وێنا دەکات کە کۆمەڵێک هۆنەری پایەبەرز تیایدا گەیشتوون بە نەمری و ئەمە دەکرێت وەک مامۆستای خۆمان لێیان بڕوانین. شاعیر دەیەوێت پێمان بڵێت، پێویستە ئێمە بۆ نەمری بگەڕێینەوە بۆ هەورامان، چونکە هەورامان سەرچاوەی زۆرێک لە هۆنەران و عاریفانی کوردە. هەروەکوو شاعیر ڕوو دەکاتە باباسرنج و دەڵێت:
«وەک باباسرنج
بەدەم تینی ئاورەوە
وشەی سەرمابردەڵەم گەرم بوونەوە،
وەک دار قرچەقرچیان هات و دەبوونە بڵێسە،
نەمریم لە هەوراماندا دۆزییەوە. »

هەر لە هەورامان دەمێنینەوە و دەگەین بە عزوری یەکێکی دیکە لە یارانی باباسەرهەنگ. ئەویش (باباگەرچەکی هەورامی)یە. ئەویش بە تەنبوورەکەی دەمان تێکەڵی سرووشتە جوانەکەی هەورامان دەکات و بەنێو شاخ و گاشەبەردەکاندا سەفەرێکی ڕۆحیمان پێدەکات. دواتر دەگەینە یەکێکی دیکە لە هۆنەرە هەرە باڵاکانی هەورامان و شاعیر ئاشنامان دەکات بە دیوە خوداناسییەکەی و ئێمەش لەگەڵ هەرشیعرێکیدا مەست دەبین، بەدەم مەستییەوە دەڵێین: ئاخر چۆن دەکرێت، دایەتەورێز نەناسین؟ هەوڵدەدەین بەدوای پاساوێکدا بگەڕێین، بەڵام دەستمان ناکەوێت. بە خوێندنەوەی چامەکتێبی شاعیر هێندەی دیکە مەست دەبین و زیاتر هۆگری تەنبوورەکەی دەستی دایەتەورێزی هەورامی دەبین. لەگەڵ خەون و خولیاکانی هۆنەردا تێکەڵ دەبین و جیهانبینی ئەومان لە شیعرێکەوە بۆ دەردەکەوێت کە دەڵێت:
«دەبێ ئەم جیهانە شێڵانگێزە ئەهوەن بکەینەوە،
ئەو ڕێگە دوورودرێژانەی توند لە ڕۆح خۆیان گرێ داوە،
ڕیشاڵەکانی بکەینەوە تەنبوور و پێی بژەنین،
بە دەف مەستیان بکەین،
فوو بە شمشاڵدا بکەین و کونیلە گیراوەکانی دڵیان بکەینەوە. »

شاعیر زۆر جوان درک بە دڵی ئەم جیهانە دەکات. هێند وردبێتەوە،

هەند جوان گەیشتووەتە هەقیقەت کە ناکرێت ئەمە نەوەستین و وەڵامی شاعر بە گرینگییەوە سەیری نەکەین. ئەگەر سەرنج بدەین شاعر دەزانێت ئەم جیهانە ڕق و کینە ڕەنگی قووڵی داکوتاوە، بەڵام شاعر زۆر هونەرییانە وەڵامی ئەو ڕق و کینانە دەداتەوە و دەڵێت با ڕیشاڵەکانی بکەینە تەنبوور! دواتر درێژە بەم باسە دەدات و لەگەڵ گەیشتن بە دیداری بابافەقێی لوڕستانی ئەوەمان بۆ دووپات دەکاتەوە کە ئەگەرچی بە شمشێریش ڕووبەڕووم ببنەوە، ئەوا ناتوانن ڕێ لە ڕۆحی بەرزەفەم بگرن هەروەکوو شاعر دەڵێت:

«بابافەقێ شمشێریشم لە دژ ڕاکێشە
هەشتا نووکە تیژەکەی
ناتوانە ڕۆحی فەیوی نێو مۆسیقام ببڕێ،
ڕۆحم نالەرزێ،
هاتووم بدرەوشێمەوە،
بەڵکوو تاریکیتان بگۆڕێ !»

دواتر شاعر یەکێک لە ئەستێرە گەشەکانی ئاسمانی لوڕستانی بە ئێمە دەناسێنێت کە ئەویش (دایەجەلالە)یە. دایەجەلالی لوڕستانی ژیان و شێوازی لە دایکبوونی شاخەشینی کوەی، هاوشێوەی لەدایکبوونی عیسای کوڕی مەریەم بووە. شاعر ئەم ڕووداوەی بە شیعر بە وێنا کردووین و لە دیوێکی دیکەشەوە دەکرێت چەندین لێکدانەوەی فەلسەفی بۆ بکرێت؛

«دایەجەلالە
بە تەزقاڵێ تیشکی خۆر دووگیان دەبێ!
زانستی شیعرم ناکەکە
بە ئەوەی ئەم ڕووبارە دەمی تێ بنرێ،
ئاوس بێ بە ڕووناکی و
هەر تیشکی خۆریشی لەوە دەرچێ، »

شاعر لەدایکبوونی شاخەشینی کوەی دایەجەلالی چەند ورد وێنا کردووە! چ فەلسەفەیەک دەخوڵقێنێت بە ژیانی شاخەشینی دایەجەلال! بوون و نەبوون چەند سەرنجڕاکێش مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت! زۆر جوان دەتوانین هەست بە نائارامی شاعر بکەین لەم شیعرەدا و دەیەوێت پێمان بڵێت نەک هەر من، بەڵکوو ئەوانەی نەشهاتوونەتە دنیاوە، ئەگەر وەکوو من بزانن چۆنە دنیا، ئەوا سەریان دەخەنەوە نێو ڕەحمی دایکیان و نایانەوێت چاویان بە دنیا بکەوێت؛ چونکە ئەم دنیایە لە ڕاستیدا، پارچەیەکە لە ناخۆشی. ڕاستە زەمین هەموو شتێکی تێدایە و ئێمە دەتوانین کەڵکی لێ وەربگرین، بەڵام ئێمە ناتوانین لە پەیامی زەمین و دنیا بگەین، بەڵکوو هەرکەسە خەمی خۆیەتی و دەیەوێت هەمووی بۆ خۆی بێت! دواتر، چاومان دەکەوێت بە ڕەحانخانمی

لوڕستانی و دەمانەوێت لەگەڵ ئەو ڕۆحە بپ□یقین کە دڵی لە ژەنگی ڕۆژگار پاک کردبووەوە و ئەوینی یەزدان دەروونی ڕووناک کردبووەوە! ئێمەش بە ئاماژەدان بە دێڕێکی کورت و پەیامێکی یەکجار گەورە، ئەو شاعیرە بەسەر دەکەینەوە کە شاعر دەڵێت:

«دڵۆپێک قاوە
تاڵی ئەم ڕۆژگارەی پێ ناخوێنرێتەوە! »

دواتر، دەگەینە فاتمە لوڕە! کە ڕەند و خواناس بووە و ئەویندارى باباتاهیری هەمەدانی بووە. ڕەنگە هەریەکێک لە ئێمە، کاتێک ئەمە دەخوێنێتەوە، واقی وڕ بمێنێت. بۆیە دەڵێین ئەگەر شاعیر هیچی نەکردبێت، ئەوا دیوێکی زۆر شاراوەی بۆ ئێمە ڕووناک کردووەتەوە! چونکە زانینی زانیارگەلێکی لەم شێوەیە بەدوادا گەڕانێکی ورد و سەلیقەیەکی یەکجار زۆری دەوێت، بەڵام شاعیر ماندوونەناسانە لە نەمرەڕێدا کاری کردووە و کۆمەڵێک کاری زۆر گرینگیشی بۆ لێکۆڵەران بەجێ هێشتووە. کە دەکرێت لە چەندین ڕووەوە لێکۆڵەران لەم چامەکتێبە پڕ زانیاری و مەعریف□ی□ دەستیان بکەوێت و لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەن. دیارە ئێمە تەنها لە یەک ڕوانگەوە یاخود بڵێین لە یەک پەنجەرەوە لێی دەڕوانین. وەگەرنا، چامەکتێبی شاعیر گەلێک کون و کەلێنی هەن کە هەر کەسێک ویستی نووسین و لێکۆڵینەوەی هەبێت دەتوانێت پێیان بگات! دێینەوە لای فاتمە لوڕە و شاعیر لەدەمی ئەوەوە دەردی دڵی فاتمە لوڕەمان بۆ بەیان دەکات و ئەو دیمەنەمان بۆ بە شیعر وێنا دەکات کە لەتاو دووری باباتاهیری هەمەدانی چی بەسەر فاتمە لوڕە هاتووە.

«فاتمە لوڕە ڕازی خۆییم بۆ بەیان دەکا،
دەڵێ کوڕم! کووڕ بوومەوە بۆ باوەشێکی بابا.
بە گوڕ دەچمەوە بە گژ دنیادا،
تەنبوور و یار و بابام هەبێ،
باکم نییە، ئەگەر بشچم بە گووڕدا.
گوتم وا جیهانێکە کە گوێمان قوت نەکەینەوە،
دەمانهاڕێ و قووتمان دەدا. »

دواتر، شاعیر لە ڕێی کۆمەڵێک لەم شاعیرانەی هەستی خۆیمان بۆ بەیان دەکات. ئەو هۆنەرانەش ئەمانەن «عەتتاری نەیشابووری، باباتاهیری هەمەدانی، میرزا محەمەدعەلی سائیبی تەورێزی، بیدەل (بیدەل دەهلەوی)، گوڵزار، مەولانا و تاگوور» شاعیر هەریەکێک لەم هۆنەرانە بە زمانی شیعر دەدوێنێت و دەیەوێت پێمان بڵێت ئەو ڕێیە چەندین ئەوین و ئەویندارى هەنە کە دەکرێت ئێمە کەڵکیان لێ

وەربگرین و لەگەڵ ژیان و شیعریان زیاتر درێژە بە ژیان بدەین.

شاعیر زۆر لێزانانە لە سەرەتاوە داوای گەڕان و پشکنینی ڕێیەکی لە ئێمە کرد. بۆ ئەم باسەیش شاعیر خۆی تەیار کرد و بە ئێمەی گوت دەبێت بیر بکەینەوە بۆ ئەوەی لەم جیهانە جاڕسکەرەدا نە جاتمان ببێت، بۆ ئەمەش دەبێت لە خۆمان تێفکرین. تا خود دەدۆزینەوە و لەوێوە بکەوینە ڕێ بۆ شوێنک کە تیایدا ڕۆح بف□□□ت و خۆشەویستی ببارێنێت. دواتر، بۆ ئەوەی ئەم خەیاڵە لە لای ئێمە ببێتە داکەوت، ئەوا شاعیر دەگەڕێت بەدوای ئەو هۆنەرانەدا کە بۆ ڕێیەک بەڕێ کەوتبوون پێی دەگوترێت نەمرەڕێ! لەو ڕێیەدا، چەندان هۆنەرمان ناسی بە هەمان ڕێدا ڕۆیشتبوون و تاڵی و سوێری ڕۆژگار هاڕی بوونی. شاعیر تا بڵێی لێزانانە لەسەر زمانی ئەوان بۆمان پەیڤا و وەک بڵێی پەیامی ئەوانی بۆ هێنابین وا جوان شیعریەتی کردبوو و شیعرەکانی تێکەڵ بە بیری هۆنەران، ژیان و ئەو پەیامەی کە خۆیشی مەبەستییەتی بیگەیەنێت تێکەڵ کردبوو. دواتر، شاعیر لە ڕێی چەند شاعیرێکەوە کۆتایی بە چامەکتێبی نەمرەڕێ دەهێنێت و لە کۆتاییشدا فەرهەنگۆکێکی زۆر دەوڵەمەندی بۆ وشەکان نووسیوە، کە هەر دەکرێت ئەمانە لێکۆڵینەوەیەکی سەربەخۆیان لەسەر بکرێت. دواتر، ڕوودەکاتە بوودا و پەیامی ماریفەت بە ئێمە دەگەیەنێت و دەڵێت:

«هەڵگەڕێن بە داری ماریفەتدا!
ببنە بێدار و دانا، ژیریتان بفڕێ! »

زانا کەسێکە لە خۆیدا ڕۆبچێت و ترسی لە گوتنی ڕاستی نەبێت. وەک بوودا خۆی بکەوێتە بیرکردنەوە و ترس نەتوانێت پەلوپۆی بشکێنێت. ڕاستە بۆ گەیشتن بە نەمری پێویستیمان بە قوربانییە، بەڵام گەور□ترین قوربانیی خۆتی کە نەتتوانیبێت خود ڕام بکەیت و بە نە فامی ژان بکەیت. هەر وەک شاعیر لە دێڕەکانی چامەکتێبەکەدا دەڵێت:

«گەمژە کەسێکە لە خۆیدا بەجێ دەمێنێت،
پەرداخێکە
ناتوانێت تامی خۆشی بکات .»

پەرداخ یاخود کەچک کەرەستەی سەرەکین و جۆرەها خواردنیان تێدەکرێت، بەڵام ئایا دەتوانن تامی ئەو خواردنانە بکەن و چێژی لێ وەربگرن؟ بێگومان نەخێر، چونکە ئەوانە بێگیانن. شاعیر دەیەوێت پێمان ب□□□ت گەمژە بە هەمان شێوەی ئەم کەرەستانە ناتوانێت چێژ لە ژیان وەرگرێت و بگات بە نەمری! شاعر دەڕوات و بە چەندین دێڕی سەرنجڕاکێشی لەم جۆرە دەیەوێت بمانباتە سوێی نەمری و پێمان ب□□□ت ئا ئەوە بوو نەمری و نەمرەڕێ!

. ن□مر□□؛ پ□ش□وا کاک□یی، و□شانی نووسیار-دانمارک، چاپخان□ی ج□نگ□ل، تاران، چاپی ی□ک□م، ٢٠٢١. ل. ٥.
. ن□مر□□؛ پ□ش□وا کاک□یی، ه□مان س□رچاو□ی پ□شوو، ل. ٥.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٦.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ١٢.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ١٣.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل.٣٣.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٣٤.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٣٩.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٤٣.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. 34.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٤١.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٥٠
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٥١.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٥٧.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٥٩.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٦١.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٦2.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٦٢-٦٣.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. 65.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. 6٧.
. ب□یت□کی باباتاه□می لو□ستانیی□.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. 6٩.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٧٠.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٧٠.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٧٠.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٧٢-٧٣.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٧٧.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٨٠.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٨٢.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٩٠.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٩٠.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٩١.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٩٣.
. ن□مر□□؛ ه□مان س□رچاو□، ل. ٩٤.

. ن□مر□□؛ ه□مان سەرچاوە، ل. ٩٨.
. نەمر□□؛ ه□مان سەرچاوە، ل. ٩٩.

گفتوگۆ لەگەڵ هونەرمەند کارۆخ هاشم.. ئامادەکردنی: کامەران حاجی ئەلیاس

كارۆخ هاشم : له هەموو شارەکانی کوردستان داخوازی لەسەر کاره هونەرییەکانم هەیە
هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

هونەری کاردەستی ، یەکێکه لەو هونەرانەی که دەتواندرێت ، کاری سەنج راکێش و کللتوری نەتەوەکان لەرێگەی ئەم هونەرەوە نمایش بکرێت له هەمان کاتدا هەر لەرێگەی ئەم هونەرەوە کلتووری نەتەوەکان بەیەکتری ئاشنا بەکرێن ،زۆر جاریش ئەم جۆره هونەره وەکو بازرگانی کاری پێوه کراوه .
ئەم جۆره هونەره پێویستی بەسەلیقەیەکی باشی هونەری دەبێت، یەکێك لەو کەسانەی ئەم کاره هونەرییه دەکەن بەرێز (کارۆخ هاشم سعید)-ە دانیشتووی قەزای رواندزه لەنزیکەوه بەسەرمان کردۆتەوه ئەم گفتوگۆیەمان لەگەڵ دا ئەنجام دا:
*پێمان باشه سەرەتا باس له چۆنییەتی ئاشنا بوونت به هونەری کاری دەستی بکەیت.
-سەرەتا ئاشنا بوونم به هونەری کاری دەستی ب□ سەردەمی منداڵیم دەگەر□تەوه، کات□ له قو□ ش□وەی ج□راوج□رم دروست دەکرد، بەم ش□وەش لەرێگەی کاری بەردەوام و ئەزموون ، پەرەم بەتواناکانی خۆم دا تا ئەو ئاستەی توانیم شارەزایەکی باش له هەموو جۆرەکانی کاری دەستی پەیدا بێت ، بگەمه ئەو ئاستەی ئێستا.

- **کێن ئەوانەی هاوکارو پاڵپشت بوون ، ئایا هیچ خوولی هونەریت بینیوه؟**

  -سەرەتا هاوکاری و پا□پشتم دایك و باوکم ز□ر هاوکارو پاڵپشتم بوون ، بەج□ر□ك هانی ز□ریان دام ب□ ئەوەی ،لەسەر

کارەکەم بەردەوام بم، ئێستاش ماڵەوە بەگشتی و بەتایبەتی خێزانەکەم ،کەئەویش ئارەزووی هونەری کاری دەستی هەیە، لەگەڵم فێری ئەم هونەرە بووە هاوکارێکی باشی کردووم ، بەداخەوە تا ئێستا لە شارەکەمان خوولی هونەری بۆ هونەری کاری دەستی نەکراوەتەوە،بۆشم نەگونجاوە لە دەروەوەی شار بەشداری خوول بکەم ، بۆیە بەشداری هیچ خوولێکی هونەریم نەکردوە.

***ئەو کەرستانەی لە کارەکانت بە کاردنیت لە چی پێك هاتوون؟**

- ئەو کەرستەو ئامێرانەی بە کاری دەهێنم ، جۆراوجۆرن ، بەڵام بەگشتی کەرەستەکان پێك هاتوون لە دار و تەختە+سوف+گونیەو پەت و داوی موو +مۆری و یاقوت وەکۆمەڵێ دەرمانی تر لەگەڵ هەندێ مادەی وەك و غەڕە وارنیش واتا ڕەونەق و چەسپ.
- **بەشداری پیشانگەی تایبەت ، یان هاوبەش بە کارەکانت کردوە؟**
- ئەوەی راستی بێت ، خۆمان بۆ پیشانگەی تایبەتی ئامادەکردبوو ، هەموو مادەکانیش ئامادە بوون ، بەڵام بەداخەوە ، بەهۆی بڵاوبوونەوەی نەخۆشی ڤیارۆسی کۆرۆنا پیشانگایەکە دواکەوت ، هیوادارم بەزووترین کات ئەم نەخۆشە نەگریسە کۆتایی بێت ، دەرفەت هەبێت ئەم چالاکییە ئەنجام بدەین.
- **لە رووبای بازرگانییەوە سوودت لە کارەکەت بینیوە؟**
- پێم وایە کارێکی ئاسییە ، بتوانم لەرێگەی کاری هونەری دەستی، بتوانم داهات بۆخۆم کۆبکەمەوە کارەکانم سوپاس بۆ خودا لە هەموو شارەکانی کوردستان داخوازی لەسەر کارە هونەرییەکانم هەیە،بۆیە سوود و قازانجم لە کارەکەم بینیوە.
- **پێشوازی هاوڵاتیان لە کارەکانت چۆن دەبینی؟**
- بەهۆی ئەوەی هیچ دوکان و یان شوێنێکی دیارکروام نییە بۆ نمایش کردنی کارەکانم نیە تەنها لە ڕێگەی تۆڕەکۆمەڵایەتییەکانەوە وەکو فەیسبوك و انستا گرام.. کارە هونەرییەکانم نمایش دەکەم ، تەنیا لەم رێگەیەوە ، هاوڵاتیان کارەکانم دەبینن.
- **بۆ ئەنجام دانی کارێك چەند کاتت پێویستە؟**
- کاتەکان بەپێی شێوەوفۆرم و جۆری کارەکە دەبێت، هەندێ بابەت هەیە کاتی زۆر ناوێ ،بەڵام هەندێ بابەت هەیە کات ماوەی زۆری دەوێت ، بە تایبەتی کاری دەستی کەلە دار بێت .
- **پێتان باشە چی بکرێت ، بۆ پێشقەچوونی هونەری کاری دەستی؟**
- بە بۆچوونی خۆم، ئەو کەسانەی کاری دەستی دەکەن پێویستە

لەلایەن هەردوو کەرتی حکومی و تایبەت ، گرنگیەکی زۆریان پێ بدرێت وپاڵپشتی بکرێن، بۆ ئەوەی بەردەوام بن لە کارەکانیان و بەرهەمەکانیان پێشکەوتووتر بێت ،ئەمەش لە ڕێگەی کردنەوەی پێشانگا و دابین کردنی کەرستەو شوێن بۆ نمایش کردنی کارەکانیان.

.

.

فلاشباک..11.. ستیڤان شەمزینی

لە دەفتەری بیرەوەریی ڕۆژانەوە

بەشی یانزە

من سەر لە دووفاقیی کورد دەرناکەم، عەلی وەردی هەر ئەوەندەی پێکرا چەند کتێبێک لە بارەی دەبە کەسێتی تاکی عێراقی و ڕۆژهەڵاتییەوە بنووسێ، وا بزانم ئەویش بەم داخەوە سەری نایەوە. ئەمڕۆ بۆ یەکەمجار کتێبی "تەوتەم و تابۆ"ی "فرۆید"م خوێندەوە. لە داخی بیرکردنەوە لە درەی خەڵک و دووفاقی تاکی کورد بە باشی تێنەگەیشتم، بۆیە سەرلەنوێ دەبێت بیخوێنمەوە. هەمیشە ڕەخنەم لێدەگرن، کە هیچ دیپلۆماسیەتێکم نییە، ئەتەکێت نازانم، دوایی بەم ڕوون بووەوە ئەو شتەی پێی دەوترێ دیپلۆماسییەت بریتییە لە ئیزدواجییەت و ماسک بەستن و گەمەکردن لەسەر هەموو پێتەکان. ئەوەش بۆ من ناکرێ، پێم خۆشە ئینسانێکی نادیپلۆماسی و بێ ئەتەکێت بم وەک لەوەی ئیزدواجی و درۆزن بم. کامۆ وتەنی خۆشترە بە پێوە بمرین، نەک لەسەر ئەژنۆ بژین. ژیانیش چەند لەحزەیەکی بێمانایە ئیدی ئەم هەرا و هەریایەی بۆچییە؟. ڕقم لە ژیان نییە، تائێستاش هەوڵی خۆکوشتنم نەداوە، بەڵام ژیانیش بەو شێوەیەی ئێمە مومارەسەی ئەکەین دیوێکی تری مردن و بەرزەخە.

سەیری بکە، سیاسیی درۆزن، مەلا و قەشەی درۆزن، نووسەری درۆزن، ژنی درۆزن، پیاوی درۆزن، مامۆستای درۆزن، کاسبکاری درۆزن و هتد… چەندە ڕێز لێگیراون، کەچی هەر کەس هەقیقەت بڵێ وەک شێت مامەڵەی لەگەڵ دەکرێ. ڕاستە هەقیقەت شتێکی ڕێژەییە و ئێمەی نەوەی دوای ئەینشتاین شەرمە بڵێین هەقیقەت ڕەهایە، بەڵام کاتێک من بە جیددی فەرمانبەری دەوڵەتم یان پیاوی ئاینم یان نووسەرێکی لات و لەوەڕ، بۆچی ئەگەر سرکەی درۆ نەکەمە ئیش و قسەکانمەوە، خۆشەویست نیم، گوێم لێناگیرێ، قسەم ناڕوات؟؟؟ چوزانم ئەم خەڵکە بۆ وان، بەڵام ئەزانم زۆربەی خەڵک بێ پرنسیپ و بێهان و ئاینیان دۆلارێکە. لە خزمەتی بۆرژوایەکی چاوبرسی ئەبنە جووتێک جزمە، بەڵام لە بەرانبەر ئینسانێکی هەژار و بێ نەوادا، وەک شێر سنگ دەکوتن. ئەدی خۆ من لە چینی سەرەوە و بۆرجوازم، بەڵام ڕقم لە فەرهەنگی بۆرجوازییەتە.

رقم لە ئاکار و لوتبەرزیی دەوڵەمەندەکانە.

پێشنیازیک لە مێشکما گێنگڵ ئەخوا ئەویش ئەوەیە کاتی ئەوە هاتووە فەرهەنگی زمانەوانی لە دەستەواژەی مرۆڤایەتی پاک بکەینەوە، ئاخر بۆ مرۆڤ هەیە تاکو باسی مرۆڤایەتی بکەین؟. زۆریش شورەییە مرۆڤ باسی خۆشەویستی بکات چوون لە ناخی هەر مرۆڤێکدا ئەژدیهایەک بە پەنهانی هەناسە ئەدا. لەگەڵ ئەوەشدا تاکە شت دەم پێی خۆش بێ، بوونی مەعشووقەکی میهرەبانە. لەو ڕۆژانە وتی ئەگەر من بڕۆم چی دەقەومێ، ئەوسا ئیستم گرت و بێدەنگ بووم، ئەمڕۆ لە نامەیەکدا، بۆی ئەنووسم “من خۆم ناکوژم ئەگەر تۆ بڕۆی چوونکە ئەوسا مەرگ من هەڵدە بژێرێ، نەک من مەرگ هەڵبژێرم” ئەوەش ئەنووسم “ئاشقەکان لەو سوپایە ئەچن پردەکان دوای خۆیان ئەڕووخێنن بۆ ئەوەی ڕێگەی گەڕانەوەیان بۆ دواوە نەمێنێت بەڵکو هەمیشە بۆ پێشەوە ئەڕوانن. من خۆم ئەم ئەشقە ئەزموون ئەکەم”.
تووڕەم، زۆر زۆریش تووڕەم لەم وڵاتە، محەمەد ماغوت وتەنی تەنیا پەڕاوەکانم بەم نیشتمانە ئیغتسابکراوەوە ئەمبەستەتەوە، هیچ هەستێکم بە وڵاتێک نییە کە بووە بە بەهەشتی دز و مافیا و دووڕووان. وڵاتێک ئایندەی نییە لە بلەبان و ماستاوچییەکان وەک ئاشی نەزان بیگێڕن. من بەرگەی ئەم هەموو ناشرینە ناگرم، هەرچەندە دەبێ پرسیار بکەم، ئاخۆ منیش چەندە ناشرینم؟ چوونکە خۆم نایبینم. کۆمەڵگەیەکمان هەیە، تاکی نییە، مێگەلی ئەخۆین و ئەخۆینەوە و لێمان ئەخوڕن بۆ دۆڵ و چیا، هەر کەس لە مێگەل جیا بێتەوە، بەر گۆچانی کەلتوور ئەکەوێ. بەهەرحاڵ مەست و سەرخۆشم و بێهودە دەستی خۆم بە نووسینی ئەم دێڕانەوە ئازار ئەدەم. دەی ئیتر تەواو قسەم نەما.

ستیڤان شەمزینی

17-6-1998

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕە 39-42 کتێبی “فلاشباک”چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی 2017 چاپ بووە

ژنێکی پڕ پڕ لە درۆم.. چنوور نامق

لەرۆژێکی وەك ئەمڕۆدا
پێش هەزار ساڵ
چیتر
نەمتوانی گوڵەکان ئاودەم
بومە ئینجانەی چوار تەمەن بۆ ژاکانیان
لێوم بۆ هەر بادەیەك برد هەر گاڵتەجاڕ بوو وەرزی دڵ
شەکرە زەقنەبوتە لێوم کە ناتوانم
تامی ماچەکان بکەم و
نزای ئەوین بمباتەوە بۆ کۆشی خۆی
ئەی بۆ بمبا؟
کە نەمتوانی ببم بەژنێکی زانا لە واڵاکردنی دەرگاکان بێ تەقەتەق
کە نەزانبووم لە ئاودێریی شتڵەکانی تامەزرۆیی
لەهەڵدانی ریزە ماچەکان لە بادا…
ئێستا خۆم ئەتوانم بڵێم
لەشاری دڵ فاشیلترین ژنی ئەم مێژووە سەرسپییەم،
هیچ
کتێبێکی عەشق نەما پیاسەی بێ مەیلیی تیانەکەم
بەبێ ئەوەی توانام هەبێ نۆتە سورەکانی ئەوین وەرگێڕمە سەر زمانەکانی پەپولە
بەبێ ئەوەی بوێریکەم چەپکە گوڵێك بدەمە دەستی یارەوە
هەزار ساڵە لە قوتابخانەکانی ئەوین لە پۆلێکم
لەدایکمەوە بۆم ماوە
ترس
خورپە
پێنەکەنین
هەزار ساڵە فێری تەقوی و تاعەت ئەکرێم،
ژنێکی نەوێری بەر باران چۆن ئەتوانێ پەڵە بدا؟
چۆن ئەتوانێ بەتەماشا هاتوچۆی هەورەکان راگرێ؟
چۆن ئەوێرێ ئەستێرەکان بگرێت بەدەستەکانیەوە؟
چۆن ئەتوانێ شەپۆلەکان بەگیر بێنێ؟
زەنگ
دەنگ

هێڵی سوور و
فرمانەکان
مەکە و
مەڕۆ
هەزار ساڵە شێتم ئەکا
هەزار ساڵە گریان ژیرم ئەکاتەوە و بەخۆی ئەگری
ژنێکی پڕپڕ لە درۆم
لە نمایشی هەتاییدا وا وشك ئەبم
هەزار ساڵە پێکی ترساو هەڵئەدەم و لە پۆلی ئەوین قوتابیم
بەبێ ئەوەی چەپکە گوڵێك بدەمە دەستی یارەوە
بەبێ ئەوەی بوێریکەم
وشەی عەشق وەرگێڕمە سەر زمانەکانی باڵندە
بەبێ ئەوەی توانام هەبێ
ماچێك لە بادا هەڵبدەم......

٢٠٢١-١١-٥

ژنێک بڕیارە خۆشی بوێم!.. شیعری: عەبدوڵا سڵیمان(مەشخەڵ)

عاشقی وردە بارانە و
بەپیاسەی ناو دارستانی ئارەزووەکانم ئاشنایە
حەزی لە مۆسیقایە و
جارجارەش سەما
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم.

زمانی باڵندەکان دەزانێ و
دوای هەر دووشێک بەشیعر خۆی داد□ پۆشێ
نە لەسێبەر درەختێ ئۆقرە دەگرێ و
نە لەژێر گەرمی هەتاوی خۆشەویستیم
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم

ئێواران کووچە و کۆڵانی غەریبیم پەی دەکا

بەدەم گۆرانییەوە سەرخۆش ئاسا
پەرداخەکەی فڕێ ئەدا و
تانگۆیەک ئەیکا بە پەری
نیمچە ڕووتی قەراغ دەریای شۆڕە شیعرێک
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم

ب□ پێکەنینەوە کتێب دەگرێتە باوەش و
لەگەڵ خوێندنەوەی پەرەگرافە سەرهەڵگرتووەکان
لەررەیەک لەمەمکەکانی، بوومەلەرزەی خاکوخۆڵی
دڵم بە هەشت پلەی ڕێختەر وێران دەکا
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم

هیچ ئێوارانێک نییە پەرداخە شەرا بێکی خەست
نەنێتەسەر
ب□ نیمچە مەستییەکەوە لەسەر دەسکی قەنەفەکەم دادەنیشێ
دەستێک نەنێتە سەر شانم
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم

سبەینان خۆر ختووکەی ئەدا
تەزووی بارینی بارانێک دەیخاتە سەر هەستی ورووژاوی ناخی
مۆسیقایەکی لەسەرخۆ دڵی دەهێنێتە سەما
هەڵدەسێت و مەمکەکانی دەداتە بەر
سیحری نەسیمی بەیانیان
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم

ئاخ ژنێک بریارە خۆشی بوێم،نا یدۆزمەوە
لە کەلێنی شیعر و کتێب بۆی دەگەڕێم
لە قووژبنی وەرزەکان سەردەکێشێ
بە تاک بەتاکی پەنجەرەکانی ڕۆژەکان
جاری تەمە و جارێ سێبەرێکی وێڵبوو
ئەو ژنەی بڕیارە خۆشی بوێم!

شیعری : عەبدوڵا سڵیمان(مەشخەڵ)
۲۰۲۱-۱-۱۲
کەنەدا

ئیسلامییەکان لە پشتی ناوزڕاندنی ژنانەوەن لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا!.. تاهیر عیسا

ئەوەی کە ئەم ڕەوتە دینییە کۆنەپەرستە لە ڕێگای هەزاران مزگەوت و واعیزو بانگخوازیەوە و لە ڕێگای دەیان کەناڵی تەلەفزیۆنی و ڕادیۆییەوە و لە ڕێگای سەدان پەیج و ڕۆژنامە و وەسیلەی پەخشی ئیعلامیەوە، نەیتوانیوە بەر بەم گەشەی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی نێوان هەردوو ڕەگەزی نێرو مێ و تێکەڵ بوون وئاوێتەبوونیان لەگەڵ یەکتردا لە ناو جیهانی عەولەمەی ئەمڕۆدا بگرێت، کە ئاستی تەکنەلۆجیای جیهانی ئەمڕۆ، دنیای لە گوندێکی بچووکدا لێک هەڵپێکاوەو لە باکوریەوە هەتا باشوری و لە ڕۆژهەڵاتیەو هەتا ڕۆژئاوای لە ڕایەڵەیەکی کۆمەڵایەتی سوک وئاساندا پێکەوە گرێداوە، بگرێت و لە ڕێگای هێنانەوەی شەڕو ڕۆوی وەک قال و قیلەوە ناکام و مایە پووچ ماونەتەوەو نەیانتوانیوە نیوەی کۆمەڵگای بەشەری کە ژنانن، دەستەمۆو وا بەستەی یاساو ڕێسا ئاینیە ودواکوتووە کۆنەپەرستیەکانی خۆیان بکەن، کە لە ئایات و فەرموودەی دۆگمایی دەیان سەدە لەمەو بەردا، هەتا ئەمڕۆکە لەلایەن سیستەمە سیاسییە چەوسێنەرە یەک لەدوای یەکەکانی مێژووی ئەم ڕەوتەدا دەستاو دەستی پێکراوەو تا بەمڕۆکە وەک ژەهرێک دەرخواردی چین و توێژی مەحڕومی کۆمەڵگای موسوڵمان نشینی دەدرێت و کە لەهەر جێگاو بڕگەیەکیشیدا دەستیان چووبێتە ژیانی خەڵکەوە و وەک یاساو ڕێساو حوکمڕانی دەوڵەتی و شەریعەتی دۆگمای ئیلاهی، بەسەر خەڵکیدا لەڕێگای شمشێرو سێدارەوە سەپێندراوە، وێڕای ئەوەی دەوڵەتانێک لەڕێگای شەریعەتی نەو دەوڵەتیەوە وەک عەڕەبستانی سعودیەو ئێران و گێڕانەوەی جارێکی دیکەی تاڵیبان لە ئەفغانستان بەگەڕێپی سەوزی ئەمریکا وەک ئیمپریالیزمێکی تاسەر مۆخ دژە ئینسانی، سەیان لەدەستبردن بە بەپڕاکتیککردنی دەقە پیرۆزەکانیان و شەریعەتە ئیلاهیەکەیان لەبەرچاوی جیهاندا نەکردۆتەوە، هاوکاتیش ئەمڕۆ ناوە ناوە بە ترساندن و خەفەو بێدەنگکردن و بێ ئومێدکردن و ڕەشبینکردنی

کۆمەڵگای ئینسانی لەژیان وخەباتی ڕۆژانەی خۆیدا، ڕەشمەو هەوسارو جڵەوی نموونەهایەکی وەحشەتناکی وەک قاعیدەو بۆکۆ حەرام (خوێندن حەرام)و داعش و نوسرەو تاڵیبان و ئیخوانیەکان و چەندین دەستەو تاقمی دڕندەی تری بارگاوی بە دەق وفەرموودە دژە ئینسانیەکانی ناو تاریکایی مێژووی ململانێی هۆزو عەشیرەتە دواکەوتووەکانی وڵاتانی وەک سعودیەو ئەردەن و عێراق و فەلەستینی چواردە سەدە لەمەوبەر، بەردەدرێنە ناو مەیدانی خەبات و تێکۆشانی ئینسانهای مەحڕوم و بێبەش لەژیان و ئازادی شایستەی پڕ لەکەرامەتی مرۆیی، هەتا ئاراستەو ئاسۆ و چارەنووسی هەوڵ وتێکۆشانیان بە ژیانێکی باشتریان بەلاڕێدا ببرێت ، وەک لە میسرو تونس و ئەفغانستان وبەتایبەتیش جەهەننەمێک کە بە خەڵکی سوریاو یەمەن وعێراقیان خوڵقاند، چاوەڕوانی لەمانە خراپتریش بە چەندەهەمین جار لە ئەفغانستان دەکرێت.

هەموو ئەم هەل و مەرجە دڕاماتیک تڕاژیدیا ئامێزیە لەناو ئەجێندای تەواوی وڵاتانی زلهێزی دنیای ئەمڕۆ و هەموو ئەو ڕایەڵە دەوڵەتی و حکومەتیانەی کە کوللی دنیای سەرمایەداری ئەمڕۆی پێکهێناوە بەبلۆکە بەناو ناکۆکە ئابووری وسیاسیەکانیشیەوە، لەبردنە پێشی وەها سیاسەتێک و وێرانترکردنی ژیانی مرۆڤایەتی ئەمڕۆدا ، کۆک وتەباو هاوبەشن.
ئەوەی کە لەناو جەهەننەمێکی لەم جۆرەشدا، گەڤەندەکان لەڕەو لەوەی کۆمەڵگا نەریتیەکاندا، پەلاماری حورمەت و کەرامەتی ژنان وکچانێک دەدەن کە مافی موتڵەق و ڕەهایان وەک هەر ئینسانێکی دیکەی ئازادی سەر ئەم گۆی زەویە لە موماڕەسەی ئازادیە هەمەجۆرەکانیاندا هەیە، بێشک بە هێشتنەوەی ئەو کەلێنە بەرفراوانەیە، کەلە ناو نەریت و بیرو فکرو فەرهەنگی کۆمەڵگا دواکەوتووە دینی و مەزهەبیەکاندا هەیە، هەتا بتوانن لەم کەلێن و قڵشت و جیاوازیە جێندەریەدا، باشتر کۆنتڕۆڵی ئیرادەی هەر هەوڵ و تێکۆشان و بەرگریکردنێکیان لەخۆیان، بەرپێبگیرێت!! کە ئەمە هەم بەقازانجی دەوڵەت و حکومەتە خۆجێییەکانی ناو ئەم کلتورو فەرهەنگە دواکەوتوانەیە تەواو دەبێت هەم بەقازانجی ئەو حەڵقانەی دیکە کە وەک زنجیرێک لەئاستی جیهاندا تەواوکەری یەکترن .

بەدیلێک کە دەتوانێت لەم هەل ومەرجەدا سەردەربێنێت، پێویستە لەم گۆشە نیگایەوە بڕوانێتە چارەسەریەکان!؟
واتە جیهانی عەولەمەی ئەمڕۆ کە تەکنەلۆجیای سەرمایەداری لەگوندێکی بچوکدا وەک ڕایەڵەیەکی سیاسی و ئابووری سەربازی لێکی

هەڵپەکاوە، بەشک ناتوانێت بەربەست لە بەرامبەر لێک هەڵپەکانی کلتورو فەرهەنگە جیاوازەکان و دواجاریش ئاوێتەبوونیاندا بکات ، کە ئەمەش قسەیەکی مارکسمان بیر دەخاتەوە کە دەڵێت سەرمایەداری خۆی گۆڕهەڵکەنی خۆی بەخۆی دروست دەکات، واتە هەتا هەرچی جیاوازییە شارستانییەکان لەباری فەرهەنگ وکلتوورەوە کاڵتر ببنەوە بەربەستەکانیش بۆ لێک نزیکبوونەوەیان و ئاشنایەتی و هاودەردیان کەمتر دەبنەوە، ئەمە ئەو پاڕادۆکسییەیە کە سەرمایەداری ئەمڕۆکە تێی کەوتووە، لەلایەک هەوڵ و تەقەڵای دەستەو تاقمە دینییەکان لەلایەک بۆ بەرگرتن بەم ڕەوتە ڕوولەپێشە مێژووییەو بەم ئاوێتە بوون و بەم هەوڵی ئازادییە فەردیانەی لەناو ئەم جیهانە بچووککراوەدا لەئارادان، لەلایەکیش جیهانەکە خۆی جگە لەم ئاوێتە بوون و تێکەڵبوونە ناچاریانەیەدا شتێکی دیکە هەڵناگرێت،دواجاریش تێکشکاندنی بەربەستە کلتووری و شارستانییە جیاوازەکان،ڕێگایەکی ئاوەڵاتر بۆ وشیاربوونەوەی یەکگرتنێکی سەرتاسەریانەی مرۆڤە ئازادیخوازو یەکسانیخوازەکانی ناو ئەم جیهانە بچووکە دەکاتەوە، کە ئەمڕۆکە هەم ڕۆژئاوا و وڵاتە زلهێزەکانی نایخوازن، هەم وڵاتە کۆنە پەرستە دواکەوتوو نەریتییەکان، بەڵام ئەم پڕۆسێسە ناچاریی وحەتمییەو ئەمڕۆ یان سبەی واتە زوو یان درەنگ هەر ڕوودادات.

تاهیر عیسا
05.09.2021

میللەتێکی ئاو تیا وەستاو.. نەوزاد بەندی

زۆر سەیرە ، بەڵێ لە ڕەشماڵێکەوە بیگرە هەتا کۆشکێکی شاهانە ، تەماشا ئەکەی ئاو لە تەنیشت گۆلییەکاندا وەستاوە و پەنگی خواردبێتەوە ، ناگاتە گۆلییەکان و بڕوات و نەجاتی بێ ..ئایا ئەمە هەڵەی وەستای کاشییە ؟ یان هی وەستای کۆنکرێت ؟ هەڵەی ئەندازیارە یان کاری ڕاکێشانی زەوی و مەد و جەزری کێشکردنی مانگە ؟ یان کورد خۆی وەک چۆن میللەتێکە ئاو لای داوە بە هەمان شێوە ، میللەتێکە ئاو تیای وەستاوە ؟ ..نازانم ..

لـەوەیش سەیرتر ، بڕۆ سنکێکی م□□ یان ستیل بکڕە ، تەماشا ئەکەی لە گۆشەیەکیدا ئاو ئەوەستێ و ناگاتە ئاوەڕۆکەی ..
ئەڵێم تۆ بڵێی ئەم ئاو نەگەیشتنە گەلییە ، ئیشی بازرگانی ماسیحەکان نەبێ ؟ ئێ ئەگەر ئاو لە سوچ و قوڕنەکانا نەوەستێ ، کێ ماسیحە ئەکڕێ ؟ بڕۆ سەیری ئەو بازاڕە بکە ، بەسەر ماسیحەدا ئەڕوخێ ، ماسیحەی درێژ ، مام ناوەند ، کورت ..کورتتر .. تەنانەت ماسیحەی ئەوەندە بچووک لە بازاڕدایە ئەتوانی کونێکی تێکەیت و کلیلەکانتی پێوە بکەیت ، واتا بیکەی بە مەدالیا ..
ئەچیتە هەر ماڵێ سێ ماسیحەی لە حەوشە داناوە ، دوو ماسیحە لە بالکۆنەکان ..ماسیحەیەک لە مەدخەلەکە ..دوو دانەی بچوک لەسەر سنکی مەتبەخ ..ماسیحەیەک لە حەمام و دووان لە WC ..
ئەچیتە هەر مارکێتێ ، لە دوورەوە و لەبەردەم مارکێتەکەدا ،کۆمەڵێ توڵ ئەبینی چوون بە ئاسماندا وەک سوچەڕ وایە ، ئەوانە کلکە ماسیحەن ..یان هەندێ دوکان ماسیحەکانیان بە بنمیچی چەتری دوکانەکانیاندا هەڵواسیوە ، ئەڵێی خاچی کڵێسانە ، لە پڕ ڕەشەبا دانەیەکیان ئەخاتە خوارەوە و ئەیکێشێ بە بناگوێی موشتەرییەکدا ، ئیتر خەجاڵەتم و قوربانتم هەزاری بە فلسێ ..
ئاو تیا وەستان و ماسیحە ، دوو گیانن لە یەک جەستەدا ..وەک گوێز و گوێزشکێن ..وەک نینۆک و نینۆککەر ..وەک کورد و چاکسازیی ، لە دژی یەک ئیش ئەکەن و بە بێ یەکیش نایانکرێ ..
میللەتێکی ماسیحە بە دەست و ئاو تیا وەستاوین ..هەندێ ئەڵێن قەدەری ئیلاهییە .. هەندێ ئەڵێن جا ئەوە چیە ..هەندێکیش ئەڵێن جا کوا باران تا ئاو بوەستێ .. شتی تریش زۆر ئەڵێن ، کە ناکرێ لێرەدا باس بکرێ ..
ماسیحەتان باش .. ئاوی وەستاوتان باشتر ..

ـــن. بەندیـــ

سێیەمین خولی فێستیقا□ی سترانی

"هاوار" لە کەمپی "بەرخۆدان"ی عەفرین بەڕێوەدەچێت

مەنسوور جیهانی –

سێیەمین خولی فێستیڤاڵی سترانی "هاوار" بە بەشداری گۆرانیبێژان و گرووپەکانی مۆسیقا لە کەمپی "بەرخۆدان" لە عەفرین بەڕێوەدەچێت.

سێیەمین خولی فێستیڤاڵی سترانی "هاوار" HAWAR بە بەشداری گۆرانیبێژان و گرووپەکانی مۆسیقا و بە دروشمی "بەهاری نوێی" Buharek Nû، لە لایەن ئیدارەی فەرهەنگ و هونەری ناوچەی عەفرین و بە هاوکاری بزووتنەوەی فەرهەنگ و هونەری "میزۆپۆتامیا" Mesopotamia لە سێ قۆناغدا لەوانە: قۆناغی یەکەم لە ڕۆژانی 7 تا 9ی سێپتەمبەری 2021، قۆناغی دووهەم لە ڕۆژانی 14 تا 15ی سێپتەمبەری 2021 و هەروەها قۆناغی سێهەم لە ڕۆژی 20ی سێپتەمبەری 2021 بە شێوەی ئۆنلاین لە کەمپی "بەرخۆدان" لە ناوچەی عەفرین لە ڕۆژئاوا بەڕێوەدەچێت.

سێیەمین خولی فێستیڤاڵی سترانی "هاوار" کە لە کاتژمێر 7ی ئێواری ئەمڕۆ دووشەمە 6ی سێپتەمبەری 2021 لە ڕێوڕەسمێکی تایبەتدا دەکرێتەوە؛ "بەرخۆدان بە کەڵک وەرگرتن لە فەرهەنگ و هونەر" ناویی لێنراوە و لەم ڕێگایەوە لە هەموو ڕەوت و لایەنەکانی کۆمەڵگای مەدەنی جیهان داواکراوە کە یارمەتی ئاوارەکانی عەفرین بدەن تاکوو بگەڕێنەوە بۆ شار و زیدی خۆیان.

مەبەست لە بەڕێوەچوونی ئەم ڕووداوە دووساڵانە گۆرانییە، پەروەردەکردن و بار□نانی بەهرەمەندانی لاو و تاز□ پێگەیشتووە بە شێوازیی زانستی مۆسیقای ڕۆژ، تاکوو مەقام و گۆرانییە جوانەکانی مۆسیقای کوردی بە شێوازی جۆراوجۆر، پێشکەشی کۆمەڵگای کوردستانی بکەن.

بە دەستپێکردنی ئیدارەی سەربەخۆ و پێکھێنانی ناوەندەکانی ئیدارەی فەرهەنگ و هونەر لە کانتۆنی عەفرین و بەدواداچوونی شێوازە جۆراوجۆرە ڕۆشنبیرییەکان بۆ ئاشنایی هەرچی زیاتریی خەڵکی لەگەڵ کەلتووری خۆماڵی و نەتەوەیی خۆیان، ئەم ڕووداوە مۆسیقاییە دەستی بە چالاکی کردووە.

ئیدارەی فەرهەنگی کانتۆنی عەفرین Afrin، لە ساڵی 2015 فەستیڤاڵ سترانی میراتی ”هاوار“ی Festîvala Stranê لە ناوچەی ئیستڕاتیجی عەفرین دامەزراند و زۆر گەنجی دەنگخۆشی ناساند کە لە بەرهەمەکانیدا گۆرانی و مەقامی ڕەسەنی کوردییان پێشکەش کرد، تاکوو ڕەوتی توێژینەوە بۆ بەڵگەکردنی ئەم گۆرانییە هەرمانانە لە گوندەکانی زنجیرە چیاکانی ”کۆرمینگ“ Kurming بە دروشمی ”ڕۆشنبیری لە هەر ماڵێک بوونی هەیە“ دەستپێبکات.

فەستیڤاڵی سترانی ”هاوار“ لە ساڵی 2015 و 2016 بەڕێوەچوو و پاشان بە هۆی هێرش و دەستدرێژی هێزە سەربازییەکانی تورکیا و داگیرکردنی نایاسایی عەفرین و ئابڵۆقەی ئەم شارە کوردییە؛ چالاکییە هونەرییەکانی وەستا و ئەمساڵ دیسانەوە بە هەوڵی شێلگیرانەی هەندێک لە هەڵگرانی جیدی فەرهەنگ و هونەری ئەم ناوچەیە، چالاکییە مۆسیقاییەکانی خۆی دەستپێدەکاتەوە.

ناونیشانی فەستیڤاڵی سترانی ”هاوار“ لە کێوی ناودار و بەرزی ”هاوار“ یەکێک لە شاخە بەرزاییەکانی ”جبل الاکراد“ Jabal al-Akrad وەرگیراوە کە هێمای خۆڕاگری کوردەکان دێتە ئەژمار و لە نووکی ئەم کێوەدا ئاسەواریی قەڵای ”جەبەل هاوار“ بەدیدەکرێت کە مێژووەکەی بۆ سەدان ساڵ لەمەوپێش دەگەڕێتەوە کە بەشێکی گرینگە لە مێژووی ناوچەی عەفرین.

کێوی ”هاوار“ لە مێژووی ناوچەکە و لە بیروەری خەڵکیدا، پێگەیەکی تایبەت و مومتازی هەیە؛ تا ڕادەیەک کە زۆربەی هونەرمەندانی ئەم ناوچەیە، بە هۆی جیاوازییەکەی، لە گۆرانییە ڕەسەن و حیماسییەکانی خۆیاندا ناوی ئەم شاخەیان بردووە و لەگەڵ بیرەوەرییەکانیدا ژیانیان بەسەر بردووە و بوونی ئەم شاخە، بۆیان بۆتە سەربەرزیی و سیمبولی خوڕاگریی و لەناخیاندا پێگە و پایەیەکی بەرزی هەیە.

بۆ زانیاریی زیاتر
https://hawarfestival.com/

https://www.facebook.com/hawarsongfestival

بەڕێوەبەرایەتی ڕاگەیاندنی گشتیی سێیەمین خولی فەستیڤاڵی سترانی ”هاوار“.